

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ VÝCHOVY

**METODY ROZVÍJENÍ JEMNÉ MOTORIKY ŽÁKŮ NA
PRVNÍM STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autorka diplomové práce: Jana Švárová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

2007 – 2012

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jindřich Korytář

Plzeň 2013

ZADÁNÍ PRÁCE

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Načeradci dne 26. 3. 2013

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucím své diplomové práce doc. Ing. Petru Hrubému, CSc.
a Ing. Jindřichu Korytáři za jejich cenné připomínky a náměty, které mne inspirovaly
při zpracování této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	7
1 MOTORIKA	9
1.1 VYMEZENÍ POJMU MOTORIKA	9
1.2 JEMNÁ A HRUBÁ MOTORIKA.....	10
1.3 METODY ROZVÍJENÍ JEMNÉ MOTORIKY	11
1.3.1 Činnosti rozvíjející jemnou motoriku	11
1.4 ROZVÍJENÍ JEMNÉ MOTORIKY U HANDICAPOVANÝCH DĚTÍ.....	13
2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY	16
2.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	16
2.2 VZDĚLÁVACÍ OBLAST ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE	17
2.2.1 Cíle vzdělávací oblasti Člověk a svět práce	18
2.2.2 Obsah vzdělávací oblasti Člověk a svět práce	20
2.2.3 Klíčové kompetence.....	23
2.2.4 Průřezová témata	26
3 PRACOVNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ	28
3.1 POJETÍ PŘEDMĚTU PRACOVNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ	28
3.2 MATERIÁLY, NÁSTROJE A PRACOVNÍ TECHNIKY PRO PRACOVNÍ VÝCHOVU.....	29
3.2.1 Práce s papírem a kartonem.....	29
3.2.2 Práce s konstrukční stavebnicí	31
3.2.3 Práce s modelovací hmotou	33
3.2.4 Práce s drobným materiálem	35
3.2.5 Práce s textilem	36
3.2.6 Práce s plasty	37
3.3 PŘÍPRAVA VYUČOVACÍ HODINY	38
4 METODY ROZVÍJENÍ JEMNÉ MOTORIKY V RÁMCI PŘEDMĚTU PRACOVNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ.....	40
4.1 ČINNOSTI ROZVÍJEJÍCÍ JEMNOU MOTORIKU U DĚTÍ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ	40
4.2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÉ ŠKOLY NAČERADEC	42
4.3 TEMATICKÉ PLÁNY K VÝUCE PŘEDMĚTU PRACOVNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ A MŠ NAČERADEC..	43
4.3.1 Tematický plán pracovní výchovy ve 3. ročníku	44
4.3.2 Tematický plán pracovní výchovy v 5. ročníku	46
4.4 REALIZOVANÉ PŘÍPRAVY NA HODINU PRACOVNÍ VÝCHOVY	48
4.5 REALIZOVANÉ VÝROBKY Z PŘÍRODNÍCH MATERIÁLŮ, HRAČKY, OZDOBNÉ PŘEDMĚTY, DÁRKY.....	52

4.5.1	Bižuterie z přírodnin	52
4.5.2	Ježek s ostny z lopuchu plstnatého.....	53
4.5.3	Podzimní skřítki.....	54
4.5.4	Větrník	55
4.5.5	Myšky a želvy ze skořápek ořechů	56
4.5.6	Řetěz ze stébel slámy.....	57
4.5.7	Chobotnice z vlny.....	58
4.6	REALIZOVANÉ VÝROBKY Z ODPADOVÝCH MATERIÁLŮ K VÝROBĚ OZDOBNÝCH PŘEDMĚTŮ.....	59
4.6.1	Kohoutek z kelímku od jogurtu.....	59
4.6.2	Sova – stojánek	60
4.6.3	Pouzdro na brýle.....	61
4.6.4	Dárková taška	62
4.6.5	Pavouci.....	63
5	VOLNOČASOVÉ A TERAPEUTICKÉ AKTIVITY VE STACIONÁŘI KAŇKA TÁBOR	64
5.1	ERGOTERAPIE U DĚTÍ V KAŇCE TÁBOR	65
5.2	POPIS TERAPEUTICKÝCH METOD.....	66
5.2.1	Práce s terapeutickou hmotou	66
5.2.2	Míčkování	67
5.2.3	Práce s terapeutickými fazolemi.....	68
5.2.4	Práce s pískovničkou	69
	ZÁVĚR	70
	SEZNAM OBRÁZKŮ	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
	RESUMÉ.....	75
	SEZNAM PŘÍLOH	77

Úvod

Již od narození dítěte je důležité věnovat pozornost vývoji pohybů ruky. Díky těmto pohybům dítě nabývá nových zkušeností o okolním světě. Ruka umí stavět i bořit, tvořit i ničit, ruka může pomáhat i ubližovat, umí promlouvat i mlčet. Lidé jsou schopni tvořit, uchovávat a předávat informace pomocí ruky. Lze to prostřednictvím písma, ale i kresby. Aby ruka zvládla tyto činnosti – písmo a kresbu – musí být zdravá i zručná. Tyto předpoklady zajistí cvičení a zdokonalování pohybů ruky.

Ve své práci se zabývám metodami rozvíjení jemné motoriky u žáků na 1. stupni základní školy. Cílem práce je ověření využití metod a činností rozvíjejících jemnou motoriku v hodinách pracovní výchovy na prvním stupni základní školy. Dílčím cílem je zjistit, na základě vlastních poznatků, zda lze použít terapeutické metody rozvíjení jemné motoriky i pro žáky s handicapem, kteří jsou integrováni v běžných třídách základní školy.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol.

První kapitola se zabývá problematikou motoriky, vymezení pojmu jemná a hrubá motorika a popisem činností a metod rozvíjejících jemnou motoriku i s ohledem na děti s handicapem.

Název druhé kapitoly plně odpovídá jejímu obsahu. Kapitola charakterizuje problematiku rámcového vzdělávacího programu a školního vzdělávacího programu. Kapitola vymezuje cíle a obsah vzdělávací oblasti Člověk a svět práce a v návaznosti klíčové kompetence a průřezová témata.

Třetí kapitola je věnována předmětu pracovní výchova na prvním stupni základní školy, využití jednotlivých materiálů, nástrojů, pracovních technik a teoretické přípravě vyučovací hodiny.

Čtvrtá kapitola obsahuje praktické metody rozvíjení jemné motoriky u dětí ve školní družině, ukázky tematických plánů a realizované přípravy hodin pracovní výchovy. Dále jsou zde uvedeny ukázky praktických činností rozvíjejících jemnou motoriku žáků v hodinách pracovní výchovy na prvním stupni základní školy.

V páté kapitole jsou popisovány metody rozvíjení jemné motoriky při terapeutických aktivitách a použití těchto metod při integraci žáků s lehkým mentálním postižením v běžné třídě základní školy.

Při zpracování diplomové práce vycházím z vlastních zkušeností, které jsem získala nejenom jako vychovatelka ve školní družině, ale i jako učitelka prvního stupně základní školy. Téma diplomové práce jsem si zvolila právě na základě osobní zkušenosti se zařazením žáka s lehkým mentálním postižením do mé třídy a následné spolupráce s asistentkou a s pracovníky stacionáře. Důležitým zdrojem informací pro mě byla i uvedená odborná literatura.

1 Motorika

1.1 Vymezení pojmu motorika

„Motorika je souhrn pohybových dovedností, které umožňují samostatné přemísťování se v prostoru, zaujímání různých poloh celého těla, manipulace s předměty, jednotlivé pohyby částí těla: paží, zápěstí, prstů ruky, nohou a chodidel. Motoriku chápeme jako celkovou pohybovou schopnost organismu.“ (Šimíčková 2008, s. 32)

V předškolním věku dítěte se výrazně mění kvalita pohybů. Pohyby jsou již cílené, zaměřené k dosažení určité činnosti. Zlepšuje se obratnost i koordinace. Dítě potřebuje dostatečný přirozený pohyb – běhání, skákání, házení a chytání míče. Pohybové hry jsou velmi důležité pro správný vývoj dítěte. Hrou i pohybem si dítě rozvíjí prostorovou i plošnou orientaci. Pokud u dítěte probíhá správný pohybový vývoj, rozvíjí se v odpovídajícím období i řeč. Při opožděném motorickém vývoji nebo při postižení pohybového ústrojí bývá často opožděn i vývoj řeči.

Motoriku můžeme rozdělit do těchto oblastí - **hrubá a jemná motorika, grafomotorika, vizuomotorika a motorika artikulačních orgánů.**

Hrubou motorikou rozumíme pohyby velkých svalových skupin - chůze, běh, skákání, lezení, hry s míčem. **Rozvoji jemné motoriky** pomáhají pohyby zápěstí, jednotlivých prstů – stříhání, skládání papíru, modelování. Do **grafomotoriky** patří postavení ruky při kreslení a psaní, držení těla při psaní a kreslení, uvolnění ruky (ramenního kloubu, loketního kloubu, zápěstí, prstů), držení tužky, pastelky a štětce. Správné držení tužky se nazývá „špetkový úchop“. Při tomto úchopu tužka leží na posledním článku prostředníku, seshora je přidržována bříškem palce a ukazovákem. **Motorika očních pohybů (vizuomotorika)** je důležitá pro správný nácvik čtení a psaní. Tuto oblast procvičujeme při řazení obrázků, při vypracování pracovních listů, při obkreslování obrázků.

„Aby dítě mohlo kreslit a později psát, musí být schopno souhry (koordinace) mezi okem a rukou – tedy vizuomotorické koordinace. Ta úzce souvisí s rozvojem jemné motoriky, grafomotoriky, zrakové diferenciací, zrakové analýzy a syntézy, prostorové

orientace. Koordinace zraku a rukou má vliv na každodenní činnosti, sebeobsluhu, kreslení, psaní, zejména přepis textu a další.“ (Bednářová, Šmardová 2006, s. 14)

Pro správný vývoj řeči je důležitá **motorika artikulačních orgánů**, která hned po narození začíná přijímáním potravy. Zapojují se polykací pohyby, cucání palce, sání, špulení rtů.

1.2 Jemná a hrubá motorika

Předškolní věk dítěte je považován za optimální období pro rozvoj grafomotorických dovedností, tedy jemné motoriky v koordinaci se smyslovými funkcemi. Rozvoj grafomotoriky tvoří důležitou část přípravy dětí na zvládnutí nároků školní docházky, a to především ve psaní.

Začátky dětského grafického projevu jsou spojeny s radostí z pohybu ruky a z nakreslených čar. Dítě s oblibou kreslí na různé materiály, své kresby s oblibou zviditelní i na stěnách. Nejdříve čmárá mimovolně bez plánu a kontroly. Později vystřídá spontánní radost z výrazné a trvalé stopy záměrné úsilí o kresbu. Je posíleno a ulehčeno zráním centrální nervové soustavy. Pohyby ruky směrem od loketního kloubu ke konečkům prstů se zjemňují a začínají být kontrolované smysly, zejména zrakem a hmatem. Kvalita grafických tvarů se zdokonaluje, pohyby ruky při kreslení se uvolňují. (Lipnická 2007, s. 6)

Pohyby při kreslení a i při psaní vycházejí z hrubé motoriky, z pohybu velkých kloubů. Pokud se tedy dítěti nedaří kresba, je vhodné se soustředit na rozvíjení hrubé motoriky. U dítěte si například všímáme chůze po schodech, udržování rovnováhy při chůzi přes lavičku, skákání po jedné noze, přelézání, podlézání, chytání míče. Když tyto činnosti vykonává dítě s obtížemi, potřebuje dostatek pohybu. Pohyb venku lze doplnit i cvičením v tělocvičně. Pokud potíže přetrvávají, je vhodná konzultace s odborníkem a zahájení rehabilitačních cvičení.

„Z hrubé motoriky vychází rozvíjení jemné motoriky. Jemná motorika představuje schopnost manipulace s drobnými předměty, jedná se o zručnost prstů a ruky. Jemnou motoriku rozvíjíme v činnostech s drobnými materiály, při hře se stavebnicemi, modelováním.“ (Doležalová 2010, s. 37)

Jemnou motoriku rozvíjíme prostřednictvím každodenní činnosti, sebeobsluhy, tvořivých činností, manipulačních her. Lze ji rozvíjet i činnostmi, kterými se dítě snaží napodobovat dospělé. Ve většině případů však bývá dítě od činností odrazováno. Jedním z důvodů je menší zručnost dítěte a také starost rodičů o bezpečnost.

1.3 Metody rozvíjení jemné motoriky

Předpokladem pro rozvoj jemné motoriky je zvládnutí hrubé motoriky a koordinace se smyslovými orgány. Určitá neobratnost neovlivňuje pouze psaní, ale působí i na výkony ve výtvarné výchově, pracovním vyučování, tělesné výchově, má vliv na úpravu sešitů a ovlivňuje i geometrii. Je to bohužel ve velké míře dáno také životním stylem dnešních dětí. Až příliš času tráví doma u počítače a televize. Děti inklinují k pasivním činnostem. Proto je žádoucí co možná nejčastěji dítě zapojit do činností, které by měly mít pro ně smysl. Dítě by mělo v těchto činnostech vidět užitek.

Děti v předškolním věku kreslí štětcem, modelují, vystřihují obrázky, skládají puzzle. K činnostem rozvíjejícím jemnou motoriku je vhodné mít zásobu různých materiálů – přírodnin (šípky, kůru, kamínky, listy, bukvice, žaludy, ...), dále například korálky, kuličky, kousky látek. Dítě může samo tyto materiály sbírat. (Bednářová, Šmardová 2006, s. 44)

1.3.1 Činnosti rozvíjející jemnou motoriku

Jemná motorika se rozvíjí postupně od velkých pohybů nebo od manipulace s většími předměty k menším pohybům a k manipulaci s malými předměty. (Doležalová 2010, s. 37)

Nejpřirozenější dětskou činností je hra. Hra svou spontánností, atmosférou a přirozeností umožňuje příjemné uvolnění i prožití pocitu užitečnosti a radosti. Při hře děti zažívají i pocity úspěchu.

Hry se stavebnicí u dítěte formují přesnost, pečlivost, prostorovou představivost a také tvořivost. Podporují i psychomotorický rozvoj dítěte. Rozvíjejí poznávací, smyslové a motorické funkce dítěte.

V současnosti lze na trhu vybírat z velkého množství skládacích hraček. Uvedu jen některé nejznámější:

- **Puzzle** – skládání papírových, dřevěných i plastových, ale i výroba vlastních skládanek. Můžeme použít rozstříhané obrázky, pohlednice a geometrické tvary. Děti se zapojí samy do výroby, rozvíjí se jejich tvořivost.
- **Mozaiky** – mohou být korálkové, hříbkové i kolíčkové. Děti sestavují mozaiky podle předlohy nebo dle pravidel (například podle tvaru, velikosti). Zpočátku volíme mozaiky s většími kolíčky či korálky, pak použijeme drobnější tvary. Děti učíme uchopování předmětů špetkou prstů.
- **Stavebnice** – mohou být gumové nebo pěnové, různých barev, tvarů i označení. Dítě z nich sestavuje plošné i prostorové konstrukce. Víceúčelové stavebnice slouží k sestavení prostorových celků, jako jsou mosty, domy, hrady, vesnice, obchody. Do stavebnicových tematických sestav patří například makety zoologické zahrady, parku, statku. Dítě staví tyto prostory podle vlastní fantazie a představivosti, vyjadřuje tím své určité zkušenosti a objevuje vztahy mezi zvířaty, osobami a objekty.
- **Korálky** – dítě je navléká na niť nebo drátek. Rozvíjíme koordinaci obou rukou při zacházení s jemnými předměty. U dítěte se projevuje i estetické cítění a schopnost vytváření určitých posloupností (pravidelné střídání korálků). (Lipnická 2007, s. 10 – 11)

Dítě si nemusí hrát pouze se zakoupenou hračkou, ale může si ji i samo vyrobit. K výrobě můžeme použít různé přírodní materiály. Mezi nejpoužívanější patří papír, textil, dřevo, modelovací hmoty a různé přírodniny.

Papír mohou děti mačkat, a tak vyrábějí větší či menší koule. Vytrhávají z papíru různé tvary nebo je skládají – harmoniku, čepici, parník. Touto činností posilují obě ruce, ohýbají zápěstí a dochází ke koordinaci rukou, protože papír lze trhat pouze oběma rukama. Vystřihují třásně z papíru – proužky libovolně široké – nebo odstřihují rohy u novin. Co se týče stříhání nůžkami, je vhodné nechat dítě zprvu stříhat jen tak ve vzduchu, potom může stříhat papír bez určení směru a nakonec podle jedné čáry, lze použít i jednotlivé vystřihovánky. Pokud tuto činnost dítě zvládne, můžeme přistoupit k vystřihování složitějších obrazců nebo i předkreslených geometrických obrazců:

čtverec, trojúhelník, kruh. S pomocí rodičů sestaví dítě na nový list papíru z těchto obrázců obrázek – květinu, domeček, vláček.

Děti modelují z plastelíny, hlíny a těsta, seznámí se s různými povrchy a konzistencemi hmoty. Hmotu mohou mačkat, slepovat, uždibovat, válet ji nebo hloubit v ní různé otvory. Děti musí vynaložit prsty velkou sílu, pokud je hmota tužší až ztuhlá.

Malování je další z činností, které rozvíjejí jemnou motoriku. Zpočátku malujeme prstovými barvami, později přejdeme na vodové a temperové barvy. Při malování používá dítě i své vlastní dlaně. Naneseme barvu na dlaň a dítě ji obtiskne na papír. K obtiskování využijeme i razítek s dětskými motivy nebo běžné předměty, které natřeme křídou či barvou. Při kreslení upevníme větší kus papíru (lze i balicí papír) na zeď a necháme dítě uvolněnou rukou kreslit sem a tam po celé ploše nebo kreslit velký kruh vícekrát za sebou. Také můžeme nakreslit několik různobarevných bodů a dítě je přímými čarami spojuje, například zleva doprava, jako když jede auto. Nejvhodnějším nástrojem k malování a kreslení je křída, později pastelka a měkká tužka.

Mezi další vhodné činnosti rozvíjející jemnou motoriku patří šroubování – například uzávěru lahví, krabičky od krému nebo dětské náradí ke šroubování a zatloukání kladívkem. Dále motání klubíček vlny, provlékání šňůrek otvory, uzlování na šňůrkách, skládání ze špejlí. Pokroky v jemné motorice mohou být patrné i v oblasti sebeobsluhy – při oblékání, svlékání, zacházení s přiborem, zapínání knoflíků, zipů, navlékání ponožek.

Všechny tyto činnosti posilují ruce a pomáhají zlepšit koordinaci pravé a levé ruky a zároveň koordinaci rukou a očí.

1.4 Rozvíjení jemné motoriky u handicapovaných dětí

Děti s mentálním postižením mají slaběji rozvinutou jemnou motoriku. Vyskytuje se celková pohybová neobratnost a zhoršená koordinace pohybů, dále poruchy držení těla, zhoršená orientace v prostoru a poruchy v oblasti udržení rovnováhy. Mentální postižení je spojováno i s poruchami řeči. K reedukaci lze využít různé psychomotorické hry zaměřené na rozcvičení jazyka a mluvidel, k cvičení

rovnováhy a orientace v prostoru. Psychomotorické hry zaměřené na jemnou a hrubou motoriku pomáhají dětem uvědomit si samy sebe v reálných dimenzích prostoru a času, ale i své postavení vůči ostatním lidem.

„Pojmem psychomotorika vyjadřujeme úzkou spojitost a vzájemný vliv motoriky a psychiky. Zahrnuje pohyby, které jsou odrazem a vyjádřením psychiky člověka.“
(Szabová 2001, s. 10)

Děti se sluchovým postižením mají i poruchy řeči, je důležité rozvíjet mimiku, jazyk a mluvidla, ale i jemnou motoriku. Mimika a pantomimika je sluchově postiženému blízká – je třeba ji rozvíjet, protože zaručuje lepší sebehodnocení dětí.

Děti se zrakovým postižením díky svému vizuálnímu omezení vnímají podněty a reakce okolí obtížně. Samy vyvíjejí méně impulzů ke společné hře a interakci. Dochází ke strnulosti pohybu, k špatnému držení těla a ke snížené koordinaci pohybů. Psychomotorické hry z oblasti jemné motoriky rozvíjejí jemné pohyby, především schopnosti a návyky potřebné pro každodenní život. Velký důraz je kladen i na vnímání tělesného schématu, na poznávání vlastního těla. (Szabová 2001, s. 16)

Psychomotorické hry pro **děti s tělesným postižením** vybíráme podle druhu postižení. Stimulujeme postižené oblasti a kompenzujeme postižení rozvojem oblastí nepostižených. Pokud jsou postiženy horní končetiny, volíme psychomotorické hry pro rozvoj pohybu nohou a těla – tedy z oblasti hrubé motoriky. Naopak při postižení dolních končetin vybíráme hry zaměřené na jemnou motoriku. Psychomotorické hry zaměřené na orientaci v prostoru upravíme tak, aby byly použitelné pro děti s různými druhy postižení. (Szabová 2001, s. 16)

Pro **děti s poruchami chování** lze použít psychomotorické hry, jejichž cílem je zlepšení pohybové činnosti, držení těla, využití energie konstruktivním způsobem. Nejzávažnější poruchou chování je hyperkinetická porucha. K projevům této poruchy patří hyperaktivita, impulzivita a porucha pozornosti. Pro tuto poruchu je typická zhoršená motorická koordinace, která se promítá do hrubé i jemné motoriky, do motoriky mluvidel. Tyto potíže jsou příčinou rozvoje specifických vývojových poruch učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie). Děti s touto poruchou hůře kreslí, mohou mít nesprávné držení tužky. Mají neuvolněnou ruku, nedaří se jim kreslit podle předlohy. Mohou mít nevyhraněnou či zkříženou laterálnítu.

V předškolním věku je důležité s těmito dětmi pracovat a pomoci jim v dozrávání schopností, které budou potřebovat ke zvládnutí čtení, psaní a počítání.

Děti s nevýhodným typem laterality mají nevyhraněnou dominanci rukou, to znamená, že při kreslení ruce střídají a kresba je slabší. Tyto děti by měly být vyšetřeny testem na laterality a na základě výsledků by měla být vybrána ruka, která je pro psaní či kreslení výhodnější. Dítě by si mělo osvojit grafické dovednosti včetně správného úchopu tužky. (Bednářová, Šmardová 2006, s. 38)

Děti s různými poruchami potřebují individuální přístup a zpravidla i péči odborníků, kteří zajišťují uspokojení jejich speciálních potřeb v rámci terapie. Dětem je vhodné poskytnout podpůrnou péči buď v rodině, ve škole nebo pod vedením odborníka v poradenském zařízení. V současnosti dochází stále více k začleňování dětí s postižením do běžných tříd. Tento proces je integrací a její podstatou je poskytnout dětem s postižením takové podmínky vzdělávání, aby jejich handicap byl redukován. Děti s postižením mohou mít větší výkonnost díky motivaci, kterou poskytuje běžná třída. Dále si mohou osvojit i způsoby sociálního chování – pozorují a napodobují chování dětí v běžné třídě. Proces inkluze spočívá ve snaze o začlenění těžce postižených dětí do běžných tříd. Z pozice učitele je práce s integrovanými dětmi náročnější. Pro tyto děti zařazuje učitel do hodin pracovní výchovy zvláštní práce, s nimiž se může seznámit v literatuře, která je věnována ergoterapii.

Ergoterapie se užívá k aktivizujícím postupům za použití speciálního cvičebního materiálu, řemeslných technik, stejně jako praktických nácviků. Ergoterapie je širší pojem než pracovní rehabilitace. Má povzbudivý účinek na udržení nebo získání ztracených sil a sebedůvěry, odpoutává pozornost od onemocnění a zbavuje nemocného pesimistických myšlenek. Pomáhá nalézt způsoby, jak obejít trvalé poruchy zdraví a jak porušené funkce nahradit, jak se co nejlépe znovu zapojit do plnohodnotného života. Pomocí ergoterapie se léčí nemocní a postižení každého věku s poruchami hrubé a jemné motoriky, koordinace, vnímání, senzomotoriky, citlivosti, vytrvalosti a schopnosti snášet zátěž, psychických, emocionálních a sociálních schopností. Ergoterapie se provádí v terapeutických centrech, v dílnách pro zdravotně postižené, v nápravně-výchovných zařízeních, v domovech pro staré lidi i jinde, např. právě v individuálních vyučovacích programech pro integrované jedince. (Honzíková 2004, s. 37)

2 Školní vzdělávací programy

2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Od 1. září 2005 je v platnosti Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Dokument je závazný pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. Je určen všem základním školám i odpovídajícím ročníkům víceletých gymnázií, včetně těch, které vzdělávají žáky s lehkým mentálním postižením. Povinnost pro základní školy zahájit výuku podle školních vzdělávacích programů v 1. a 6. ročnících vstoupila v platnost ve školním roce 2007/2008. Postupně každým rokem pokračovala výuka podle školních vzdělávacích programů a v současnosti probíhá na všech školách v České republice.

Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a výchovu v rodině a je spojeno s povinností školní docházky. Základní vzdělávání na 1. stupni usnadňuje svým pojetím přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka. Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatněním odpovídajících metod motivuje žáky k dalšímu učení, vede je k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodnou cestu řešení problémů. Vyžaduje podnětné a tvůrčí prostředí, které stimuluje nejschopnější žáky, povzbuzuje méně nadané, chrání i podporuje žáky nejslabší. Žákům musí být dána možnost zažívat úspěch, nebát se chyby a pracovat s ní. V průběhu základního vzdělávání žáci postupně získávají takové kvality osobnosti, které jim umožní pokračovat ve studiu, zdokonalovat se ve zvolené profesi, během života se dále vzdělávat a podle svých možností se aktivně podílet na životě společnosti. (Rámcový vzdělávací program 2007)

Principy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání:

- vymezuje obecné cíle a charakteristiku základního vzdělávání

- specifikuje klíčové kompetence (kompetence k řešení problémů, kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní a kompetence občanské)
- vymezuje obsah vzdělání
- zařazuje do základního vzdělávání průřezová témata

Obsah vzdělávání je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Tyto oblasti jsou tvořeny jedním nebo dvěma vzdělávacími obory.

Vzdělávací oblasti:

- **Jazyk a jazyková komunikace** (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
- **Matematika a její aplikace** (Matematika a její aplikace)
- **Informační a komunikační technologie** (Informační a komunikační technologie)
- **Člověk a jeho svět** (Člověk a jeho svět)
- **Člověk a společnost** (Dějepis, Výchova k občanství)
- **Člověk a příroda** (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- **Člověk a zdraví** (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- **Člověk a svět práce** (Člověk a svět práce)

(Rámcový vzdělávací program 2007)

Technické a praktické činnosti nejsou již chápány jako izolovaný předmět, ale jsou součástí vzdělávací oblasti Člověk a svět práce.

2.2 Vzdělávací oblast Člověk a svět práce

Pracovní činnosti jsou zařazeny do vzdělávací oblasti „Člověk a svět práce.“ Vzdělávací oblast Člověk a svět práce na 1. stupni obsahuje tyto čtyři tematické okruhy:

- **Práce s drobným materiálem**
- **Konstrukční činnosti**

- **Pěstitelské práce**
- **Příprava pokrmů**

Všechny tematické okruhy zařazené do vzdělávacího obsahu na 1. stupni jsou pro školu povinné a škola je musí realizovat v plném rozsahu. Žáci pracují s různými materiály, jsou vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci. Předmět pracovní výchova se vyučuje ve všech ročnících prvního stupně jednu hodinu týdně. (Honzíková 2008, s. 66)

Na 2. stupni je vzdělávací oblast Člověk a svět práce rozdělena na osm tematických okruhů:

- **Práce s technickými materiály**
- **Design a konstruování**
- **Pěstitelské práce a chovatelství**
- **Provoz a údržba domácnosti**
- **Příprava pokrmů**
- **Svět práce**
- **Využití digitálních technologií**
- **Práce s laboratorní technikou**

Z osmi tematických okruhů je na 2. stupni povinný tematický okruh Svět práce, je určen pro 8. a 9. ročník, lze jej zařadit již od 7. ročníku. Do svého školního vzdělávacího programu si musí škola povinně vybrat z nabídky zbylých sedmi minimálně další dva tematické okruhy. Škola vybírá tematické okruhy podle svých pedagogických záměrů a podmínek. Vzdělávací obsah je určen chlapcům i dívkám bez rozdílu. (Honzíková, Mach, Novotný 2007, s. 9)

2.2.1 Cíle vzdělávací oblasti Člověk a svět práce

Vzdělávací oblast připravuje žáky pro život v technicky vyspělé informační společnosti. Žáci získávají základní pracovní návyky a dovednosti. Dovednosti souvisejí nejen s prováděním, plánováním, organizováním a hodnocením pracovních činností, ale

i s upevňováním návyků a zásad bezpečnosti a hygieny práce. Důraz je také kladen na tvorbu a upevňování pozitivních postojů k rozmanitým pracovním činnostem, osvojování praktických dovedností a jejich využití v běžných životních situacích. Ve vyšších ročnících jsou žáci seznamováni s problematikou hlavních oblastí světa práce a oborů lidské činnosti.

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti vede žáky:

- k pozitivnímu vztahu k práci a k odpovědnosti za kvalitu svých a společenských výsledků práce
- k osvojení základních pracovních dovedností a návyků z různých pracovních oblastí, k organizování a plánování práce, k používání vhodných nástrojů, nářadí a pomůcek při práci v běžném životě
- k vytrvalosti a soustavnosti při plnění zadaných úkolů, k uplatňování tvořivosti a vlastních nápadů při pracovní činnosti a k vynakládání úsilí na dosažení kvalitního výsledku
- k poznání, že technika je významnou součástí lidské kultury a je úzce propojena s pracovní činností člověka
- k chápání práce a pracovní činnosti jako příležitosti k seberealizaci, sebeaktualizaci a k rozvíjení podnikatelského myšlení
- k autentickému a objektivnímu poznávání okolního světa, k potřebné sebedůvěře a k novému postoji a hodnotám ve vztahu k práci člověka, technice a životnímu prostředí
- k orientaci v různých oborech lidské činnosti, formách fyzické a duševní práce, k osvojení potřebných poznatků a dovedností významných pro možnost uplatnění, pro volbu vlastního profesního zaměření a pro další životní a profesní orientaci (Rámcový vzdělávací program 2007)

2.2.2 Obsah vzdělávací oblasti Člověk a svět práce

Obsah vzdělávání je vyjádřen pomocí:

- **očekávaných výstupů**, které popisují dovednosti. Určují úroveň, kterou mají žáci dosáhnout prostřednictvím učiva. Rámcový vzdělávací program stanovuje očekávané výstupy pro 1. – 3. ročník (1. období) a pro 4. – 5. ročník (2. období). Očekávané výstupy lze využít v běžném životě, jsou zaměřené na praxi.
- **učivo** je rozděleno do jednotlivých okruhů. Je to důležitý prostředek k dosažení očekávaných výstupů. V rámcovém vzdělávacím programu je učivo rozpracováno do jednotlivých ročníků nebo delších časových úseků. V rámci školního vzdělávacího programu je učivo závazné. (Honzíková, Mach, Novotný 2007, s. 9)

Očekávané výstupy a učivo v jednotlivých tematických okruzích (dle Rámcového vzdělávacího programu, 2007):

Práce s drobným materiálem

Očekávané výstupy - 1. období

Žák:

- vytváří jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů
- pracuje podle slovního návodu a předlohy

Očekávané výstupy - 2. období

Žák:

- vytváří přiměřenými pracovními operacemi a postupy na základě své představivosti různé výrobky z daného materiálu
- využívá při tvořivých činnostech s různým materiálem prvky lidových tradic
- volí vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu

- udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce; poskytne první pomoc při úrazu

Učivo

- vlastnosti materiálu (přírodniny, modelovací hmota, papír a karton, textil, drát, fólie)
- pracovní pomůcky a nástroje – funkce a využití
- jednoduché pracovní operace a postupy, organizace práce
- lidové zvyky, tradice, řemesla

Konstrukční činnosti

Očekávané výstupy - 1. období

Žák:

- zvládá elementární dovednosti a činnosti při práci se stavebnicemi

Očekávané výstupy - 2. období

Žák:

- provádí při práci se stavebnicemi jednoduchou montáž a demontáž
- pracuje podle slovního návodu, předlohy, jednoduchého náčrtu
- dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce, poskytne první pomoc při úrazu

Učivo

- stavebnice (plošné, prostorové, konstrukční), sestavování modelů
- práce s návodem, předlohou, jednoduchým náčrtem

Pěstitelské práce

Očekávané výstupy - 1. období

Žák:

- provádí pozorování přírody, zaznamená a zhodnotí výsledky pozorování
- pečuje o nenáročné rostliny

Očekávané výstupy - 2. období

Žák:

- provádí jednoduché pěstitelské činnosti, samostatně vede pěstitelské pokusy a pozorování
- ošetřuje a pěstuje podle daných zásad pokojové i jiné rostliny
- volí podle druhu pěstitelských činností správné pomůcky, nástroje a náčiní
- dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce; poskytne první pomoc při úrazu

Učivo

- základní podmínky pro pěstování rostlin, půda a její zpracování, výživa rostlin, osivo
- pěstování rostlin ze semen v místnosti, na zahradě (okrasné rostliny, léčivky, koření, zelenina)
- pěstování pokojových rostlin
- rostliny jedovaté, rostliny jako drogy, alergie

Příprava pokrmů

Očekávané výstupy - 1. období

Žák:

- připraví tabuli pro jednoduché stolování
- chová se vhodně při stolování

Očekávané výstupy - 2. období

Žák:

- orientuje se v základním vybavení kuchyně
- připraví samostatně jednoduchý pokrm
- dodržuje pravidla správného stolování a společenského chování
- udržuje pořádek a čistotu pracovních ploch, dodržuje základy hygieny a bezpečnosti práce; poskytne první pomoc i při úrazu v kuchyni

Učivo

- základní vybavení kuchyně
- výběr, nákup a skladování potravin
- jednoduchá úprava stolu, pravidla správného stolování
- technika v kuchyni - historie a význam

(Rámcový vzdělávací program 2007)

2.2.3 Klíčové kompetence

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání stojí na myšlence, že je nutné v průběhu vzdělávání vybavit žáky vedle předmětových vědomostí a dovedností také znalostmi, dovednostmi, postoji a hodnotami, které budou moci využít nejen ve škole, ale i v běžném životě. Právě tyto znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty se označují souhrnně jako klíčové kompetence. Předpokládá se, že úroveň klíčových kompetencí dosáhnou žáci na konci povinné školní docházky, a že škola žákům pomůže tyto kompetence postupně vytvářet. Klíčové kompetence představují také stav, o který budou učitelé u žáků usilovat. Ale vzhledem k tomu, že schopnosti žáků a osobní dispozice jsou různé, ne všichni žáci mohou dosáhnout stejné úrovně míry osvojení klíčových kompetencí. Pokud chce učitel žáky naučit například efektivně komunikovat nebo řešit problémy, nemůže to dělat bez toho, aniž by žáci měli konkrétní vědomosti. Pokud mají žáci umět řešit problémy, je nutné tuto dovednost u nich trénovat na konkrétních případech, při řešení konkrétních situací a problémů. Učitelé by

měli ve výuce propojovat část dovednostní, znalostní i postojoyou a neomezovat se jen na pouhé předávání vědomostí.

V rámcovém vzdělávacím programu je stanoveno šest samostatných klíčových kompetencí. To ale neznamená, že by se měla u žáků vytvářet a rozvíjet každá zvlášť. Klíčové kompetence jsou od sebe pouze pracovně odděleny, aby je bylo možné pojmenovat, aby byly pro učitele přehledné a aby se s nimi dalo pracovat. V praxi je zřejmé, že učitel při konkrétních činnostech rozvíjí u žáků více kompetencí najednou, protože to odpovídá přirozenému učení.

V rámcovém vzdělávacím programu se jako klíčové kompetence uvádějí:

- **kompetence k učení**
- **kompetence k řešení problémů**
- **kompetence sociální a personální**
- **kompetence občanské**
- **kompetence komunikativní**
- **kompetence pracovní**

(Rámcový vzdělávací program, 2007)

Kompetence pracovní se vyskytuje pouze v základním vzdělávání a předpokládá rozvoj pracovních návyků a manuální zručnosti, které budou žáci potřebovat v dalším životě. Tato kompetence je do základního vzdělávání zařazena proto, že část žáků odchází po ukončení povinné školní docházky na střední odborné školy a odborná učiliště. Pracovní kompetence jsou tak dobrou přípravou pro žáky.

V dalších odstavcích se zaměřuji na kompetence týkající se oblasti Člověk a svět práce.

KOMPETENCE K UČENÍ

- žáci si osvojují základní pracovní dovednosti a návyky z různých pracovních oblastí

- žáci se učí používat vhodné nástroje, nářadí a pomůcky při práci i v běžném životě
- učitel umožňuje žákům používat různé materiály, vhodné nástroje a nářadí
- učitel pozoruje pokrok u všech žáků

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

- učitel zadává úkoly způsobem, který umožňuje volbu různých postupů
- žáci promýšlejí pracovní postupy při plnění zadaných úkolů
- učitel se snaží rozvíjet u žáků tvořivost, vede je k uplatňování vlastních nápadů

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ

- učitel vede žáky ke spolupráci a vzájemné pomoci
- žáci pracují ve skupině, vytvářejí společné práce, při kterých se učí spolupracovat a respektovat nápady druhých, společně se snaží o dosažení kvalitního výsledku

KOMPETENCE OBČANSKÉ

- učitel vytváří u žáků pozitivní vztah k práci a vede je k odpovědnosti za kvalitu svých i společných výsledků práce
- učitel umožňuje žákům, aby na základě jasných kritérií hodnotili své činnosti nebo výsledky
- učitel umožňuje každému žákovi zažít úspěch

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ

- žáci si rozšiřují slovní zásobu v oblasti pracovních nástrojů, nářadí a pomůcek
- žáci se učí popsat postup práce
- učitel vede žáky k užívání správné terminologie

KOMPETENCE PRACOVNÍ

- učitel vede žáky k dodržování obecných pravidel bezpečnosti a hygieny včetně používání ochranných pracovních prostředků

- učitel vede žáky ke správným způsobům užití materiálu a pracovních nástrojů
- učitel zohledňuje rozdíly v pracovním tempu jednotlivých žáků a podle potřeby žákům v činnostech pomáhá
- žáci správně a zodpovědně zachází s pracovními pomůckami

(Rámcový vzdělávací program 2007)

2.2.4 Průřezová témata

Průřezová témata reprezentují v rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se nedílnou součástí základního vzdělávání. Obsah průřezových témat je rozpracován do tematických okruhů. (Rámcový vzdělávací program 2007)

Smyslem průřezových témat není doplnění vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů. Proto také nemají průřezová témata v rámcovém vzdělávacím programu formulované své výstupy ani učivo. Jejich „průřezovost“ spočívá v tom, že naznačují společná místa (okruhy, náměty, činnosti) ve výchově a vzdělávání žáků, která jsou vhodná pro vytváření obecnějších postojů žáků k sobě samým, k ostatním lidem, k praktickému životu, k přírodě. Ta mohou být lépe rozvíjena z pozice více vyučovacích předmětů, činností, jednání učitelů. Proto je v rámcovém vzdělávacím programu u průřezových témat vyjádřen a zdůrazněn přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, a tím i ke klíčovým kompetencím. Do rámcového vzdělávacího programu je zařazeno celkem šest průřezových témat:

- **Osobnostní a sociální výchova**
- **Výchova demokratického občana**
- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**
- **Multikulturní výchova**
- **Environmentální výchova**
- **Mediální výchova** (Rámcový vzdělávací program 2007)

Začlenění vybraných průřezových témat, jejich tematických okruhů a konkrétních námětů do školního vzdělávacího programu se řídí pravidly vymezenými v rámcovém vzdělávacím programu. Ve školním vzdělávacím programu je zpracován přehled, z něhož je patrné, které tematické okruhy průřezových témat jsou začleněny do jednotlivých ročníků a jaká organizační forma se pro jejich realizaci předpokládá (součást vyučovacího předmětu, projekt, jiná školní akce, samostatný vyučovací předmět, kombinace těchto forem).

Na základní škole se musí každý žák seznámit se všemi průřezovými tématy na 1. i 2. stupni, během devítileté docházky se všemi tematickými okruhy. Je v kompetenci školy, v kterých ročnících a jakým způsobem budou průřezová témata uplatněna, co škola z jednotlivých tematických okruhů vybere.

Do vzdělávací oblasti Člověk a svět práce pronikají tato průřezová témata:

Environmentální výchova – vede k realizaci pracovních aktivit ve prospěch životního prostředí, vede žáky k aktivní účasti na ochraně a utváření životního prostředí.

Multikulturní výchova – vede žáky k orientaci ve společnosti a k využívání interkulturních kontaktů k obohacení sebe i druhých.

Osobnostní a sociální výchova – vede žáky k získávání dovedností, které se týkají spolupráce a komunikace v týmu při různých pracovních činnostech.

Výchova demokratického občana – vede žáky k rozvíjení komunikativních a prezentačních schopností a dovedností.

3 Pracovní výchova na 1. stupni ZŠ

3.1 Pojetí předmětu pracovní výchova na 1. stupni ZŠ

Pracovní výchova seznamuje žáky s různými druhy materiálů. Žáci poznávají vlastnosti těchto materiálů, nářadí a pomůcky potřebné pro práci s nimi. A v neposlední řadě jsou seznámeni s různými činnostmi a technickými postupy. Žáci si osvojují pracovní dovednosti a návyky. Učí se organizovat, plánovat a hodnotit pracovní činnost. Žáci jsou soustavně vedeni k dodržování hygieny při práci a k dodržování zásad bezpečnosti. Osobnost žáka je formována rozvíjením kladného přístupu k práci, smyslem pro vzájemnou spolupráci, pro povinnost, svědomitost a přesnost.

Učitel na 1. stupni ZŠ musí být kompetentní vyučovat všem předmětům, tedy i pracovnímu vyučování či praktickým činnostem. Proto by měl být schopen:

- vytvářet u dětí správný postoj k technice a práci na základě jejich individuálních zvláštností, a tak jim umožnit najít si odpovídající místo ve společnosti, neboť technika pomáhá řešit lidské problémy, rozšiřuje lidské možnosti, aplikuje naše představy do reálné skutečnosti
- umět porozumět transformaci her a zkušeností dětí do tvořivé činnosti pracovního technického charakteru – samostatné tvořivé práce
- rozvíjet u dětí při pracovních činnostech s různými materiály a stavebnicemi smyslové vnímání, fantazii, senzomotorické dovednosti, nervosvalovou koordinaci, intelekt, technickou představivost, myšlení a tvořivost, smysl pro spolupráci a vzájemnou pomoc, ale také city, charakter a vůli. (Honzíková 2000, s. 9)

Aby učitel vše dobře zvládl, musí:

- být sám manuálně zručný a umět pracovat s různými materiály,
- přiblížit svým žákům technická a výrobní odvětví,
- správně motivovat své žáky, vybrat přiměřený pracovní námět a správně časově rozvrhnout a zorganizovat práci,

- měl by být schopen využít pracovní činnosti pro hlubší poznání dítěte,
- na základě pedagogické diagnostiky může individuálně přistupovat k dětem.
(Honzíková 2000, s. 9)

3.2 Materiály, nástroje a pracovní techniky pro pracovní výchovu

V průběhu pracovních činností používáme určité materiály, nářadí, nástroje a pomůcky. Před začátkem pracovní činnosti si musíme uvědomit, s jakou věkovou skupinou žáků pracujeme. Žákům věnujeme individuální přístup, volíme vhodné metody, upozorňujeme je na pravidla bezpečnosti práce. Nesmíme také opomenout dovednosti, schopnosti a zkušenosti žáků. Pomůcek, nástrojů, nářadí a materiálů, které můžeme využít při pracovních činnostech, je velmi mnoho. Uvedu jen ty, které jsem použila při zhotovení jednotlivých výrobků uvedených v praktické části.

3.2.1 Práce s papírem a kartonem

Papír je stejnoměrná vrstva převážně rostlinných vláken, vytvořená na síť nabráním nebo naplavením, zplstnatělá, odvodněná a usušená. Je to tedy soudržná vrstva rostlinných vláken o plošné hmotnosti do 150 g/m². Papír zná lidstvo od 2. stol. n. l. Původem je z Číny.

Karton je tužší papír tvořící přechod mezi papírem a lepenkou, nejčastěji s plošnou hmotností 150 až 250 g/m². Může být jednovrstvý nebo vícevrstvý.

Základní surovinou pro výrobu papíru, kartónu a lepenky je dřevo a z něho vyrobené vlákniny – celulóza, dřevovina, polocelulóza. Z jehličnatých stromů se nejčastěji používá smrk, který je vhodný na všechny druhy vláken, jedle, která se mechanicky i chemicky dobře zpracovává, a z listnatých stromů pak dub, buk, bříza a osika. K ostatním surovinám patří sláma, některé další jednoleté rostliny, hadry a starý papír, tříděný a dnes někdy i chemicky zbavený zbytků tiskových barev. Papírů, kartónů a lepenek je velmi mnoho druhů. (Honzíková 2006, s. 54 – 57)

Druhy papírů:

- **psací a kreslicí** (ruční, pauzovací, strojový,...)
- **balicí a obalové** (pergaménový, hedvábný,...)
- **tiskové** (novinový, plakátový, ...)
- **technické** (cigaretový, fotografický, ...)
- **ostatní** (dekorační, úhlový,....)

Druhy kartónů:

- **tiskové**
- **psací, kreslicí a rýsovací**
- **technické a průmyslové**

Každý papír má své specifické vlastnosti, které potřebujeme znát, abychom mohli správně papír používat.

Pracovní techniky pro práci s papírem:

- **oddělování** – trhání, stříhání, vytrhávání, vystřihování, řezání
- **spojování** – slepování, nalepování, proplétání, sešívání papírů
- **tvárování** – překládání, skládání, ohýbání, lisování papíru
- **rozměřování a úprava povrchu** – měření, rozměřování, obkreslování tvarů, úprava povrchu

Nástroje, nářadí a pomůcky pro práci s papírem a kartónem

Při práci s papírem používáme nůžky, nůž na papír, tužku, pravítko, lepidlo, jehlu, lepicí pásky, sešivačku, nůž na karton, měřítko. S pracovními nástroji musí učitel žáky seznámit – nejdříve v hlavních částech, pak podrobněji.

Materiál pro práci s papírem a kartonem

Při práci s papírem a kartónem můžeme používat i různý odpadový a zbytkový materiál – roličky od toaletního papíru, kelímky od voskovaného papíru, papírové krabice, vlnitou lepenku. (Honzíková 2006, s. 60 – 69)

3.2.2 Práce s konstrukční stavebnicí

„Stavebnice je soubor drobných předmětů nebo soubor součástí pro plošné či prostorové skládání nebo stavění, nebo pro konstrukci statických či funkčních modelů nebo funkčních přístrojů.“ (Honzíková 2006, s. 49)

Někdy se také stavebnicím říká konstrukční, protože umožňují dětem sestavovat, rozebírat a konstruovat. Nejenom různé druhy stavebnic, ale také špejle, drátky, dřevěné odřezky využíváme pro montážní a demontážní práce. Stavebnice jsou vyráběny buď přímo žáky ve škole nebo doma, také je vyrábějí výrobci hraček nebo výrobci učebních pomůcek. Práce se stavebnicí je pro děti inspirující a rozvíjí jejich fantazii. Formou hry jim přibližuje základy mechaniky a nutí je vymýšlet si svoje vlastní konstrukční postupy. (Honzíková 2006, s. 49)

Práce se stavebnicí je důležitá i pro rozvoj senzomotorických dovedností, a tím i pro rozvoj jemné motoriky. Stavebnice jsou vyráběny z nejrůznějších materiálů, např. ze dřeva, z plastů, z lepenky a z kovů. V současné době je na trhu velké množství stavebnic a jsou vyráběny pod různými názvy. Uvedu zde ty nejznámější.

Druhy stavebnic

- **Merkur** – kovová stavebnice vhodná pro starší žáky. Vyrábí se v různých velikostech s různým stupněm obtížnosti, který je vyznačen na obalu. Obsahuje kovové díly, matice, šroubky, šroubováky a podrobný návod na sestavení modelů. Stavebnici lze doplnit pohonnou jednotkou pro pohyblivé modely.
- **Elektrotechnické stavebnice** – určené k stavění jednoduchých elektrických obvodů. Pro menší děti je určena stavebnice Krabík, pro starší Elektrotechnik.

- **LEGO** – je plastová stavebnice, velmi oblíbená. Kostičky Lego jsou z granulí z umělé hmoty tvarované ve formě, snáze se sestavují a jejich soudržnost zůstává po mnoho let stejná. Vyrábí se opět pro různé věkové skupiny, od nejmenších dětí (LEGO – Prima) až po děti nejstarší (LEGO – Technic). Na obalu je vždy vyznačena věková kategorie, pro kterou je stavebnice určena.
- **Seva** – součástí stavebnice jsou modré tyčky, které se spojují bílými kostičkami. Takto vytvořené plochy lze vyplnit červenými, žlutými nebo zelenými destičkami. Děti mohou vyrábět auta, letadla, domečky, nábytek pro panenky. Pomocí čepů je možné ke kostkám připevnit kola, čímž se model stává pohyblivým. Další typy stavebnic – Cheva, Žako – jsou prokazatelnými plagiáty Lega (plastové kostky s charakteristickými výstupky ve dvou řadách).
- **Puzzle** – mohou být papírové i pěnové. Děti skládají dílky skládaček do komplexního obrázku.
- **Molitanová stavebnice** – je určena dětem předškolního věku. Obsahuje válce, kvádry, půlválce, tunely, mosty, kostky. Z těchto dílů lze sestavit domečky, hrady, vláčky.

(Honzíková 2005, s. 22 – 28)

Pracovní techniky pro práce montážní a demontážní

- Seznamování s návodem a předlohami stavebnic, seznamování s jednotlivými částmi
- Sestavování modelů podle předlohy i podle představy
- Vytváření vlastních plošných i prostorových kompozic ze stavebnicových prvků
- Sestavování jednoduchých i pohyblivých modelů z konstrukčních stavebnic se spojovacími prvky a díly
- Montáž, demontáž a údržba některých jednoduchých předmětů
- Poznání vlastností materiálů a jejich porovnávání, funkční využití

- Osvojování správných pracovních dovedností a návyků při organizaci, plánování a vlastní pracovní činnosti při zachování bezpečnosti a hygieny práce

Nástroje, nářadí a pomůcky

Při práci s některými stavebnicemi nepoužíváme žádné pomůcky, nástroje ani nářadí. Jedná se hlavně o plastové stavebnice – LEGO. U některých stavebnic (např. Merkur) používáme maticové klíče, šroubováky. Při dalších montážních a demontážních činnostech používáme ještě nůžky, nůž, měřidlo, lepidlo, brusný papír. (Honzíková 2006, s. 52 – 53)

3.2.3 Práce s modelovací hmotou

Práce s modelovací hmotou přispívá k rozvoji osobnosti člověka, formuje jeho životní styl a ovlivňuje jeho estetické cítění. Ruce jsou nástrojem, kterým přeměňujeme hmotu jak pro radost, tak i pro užitek. Každá tvárná hmota je vhodná k modelování. Modelovací hmota podněcuje touhu ztvárnit ji podle vlastních představ nebo fantazie.

Druhy modelovacích hmot

- **Hlína** – druhů hlíny a jílu je velmi mnoho. Hlína se liší od jílu tím, že je složena z jemně rozptýlených částic různých nerostů a jiných látek, bývá zbarvena žlutě až červenohnědě. Sochařská hlína se připravuje ze žlutošedého jílu, není škodlivá zdraví, dá se při práci snadno ubírat, lze ji vypalovat, nesmí vyschnout ani zmrznout.
- **Plastelína** – nejznámější modelovací hmota. Připravuje se ze zemního vosku a různých pojidel. Její příprava je jednoduchá, ale plihne a přichytává se k prstům a k podložce. Většina prací se musí hned zničit, aby se materiál dal znovu využít
- **Modurit** – termoplastická hmota, barevná či bílá, málo poddajná, těžko se pojí. Výrobky je nutné vytvrdit teplem – vařením nebo pečením při teplotě 100° C až 150°C po dobu 10 až 40 minut podle velikosti výrobku. Bílý modurit pečením zhnědne, při vaření zůstává bílý – lze ho barvit.

- **Jovi** – modelovací hmota s podobnými vlastnostmi jako modurit, nesmí se však vytvrzovat – výrobky necháme pouze vyschnout. Je to samovytvrzovací hmota. Obchodní názvy této hmoty bývají různé.
- **Terakota** – modelovací hlína podobná hlíně, nemusí se teplem vytvrzovat. (Honzíková 2006, s. 31)

Mezi licí hmoty lze zařadit sádro, která bývá nejčastěji bílá nebo šedá. Nelze ji skladovat větší množství, prášek se rozdělává s vodou (sádra se přidává do vody). Pak začne chemický proces tuhnutí, lze odlévat otisky, reliéfy.

Mezi modelovací hmoty lze zařadit i různá těsta. S dětmi pracujeme nejčastěji s těmito:

- **Vizovické těsto** – vypracujeme ho z hladké mouky, vody a octa. Vytváříme různé figurky, které tvarujeme pomocí vody, nůžek a zdobíme kořením. Výrobky potřeme vajíčkem a pečeme při nízké teplotě dozlatova.
- **Slané těsto** – smícháme hladkou mouku se solí a vodou. Zpracujeme tužší těsto, vykrajujeme různé tvary, pečeme v otevřené troubě 2 až 3 hodiny při teplotě 75°C až 100°C.
- **Perníkové těsto** – zpracujeme těsto, které zabalíme do igelitu a necháme odpočinout v lednici. Opět z těsta vykrajujeme tvary, potíráme vajíčkem a pečeme v předehřáté troubě. Po upečení zdobíme cukrovou polevou.

Pracovní techniky pro práci s modelovací hmotou

Jedná se především o tyto pracovní činnosti: hnětení, válení, stlačování, přidávání, ohýbání, rytí, vytlačování tvořítka, nastřihování. Při práci s modelovací hmotou dbáme na hygienu při práci. Poučíme žáky o tom, že modelovací hmota nepatří do úst, o důležitosti podložky na modelování. Velmi důležité je poučení o práci s ostrými nástroji. Při tepelném zpracování je nutná obezřetnost, abychom předešli popálení nebo opaření dětí. V nižších ročnících tepelně vytvrzuje výrobky učitel.

Nástroje, nářadí a pomůcky při práci s modelovací hmotou

- **nůž** – při práci s modelovací hmotou používáme různé druhy – kuchyňský, příborový
- **špachtle** – ze dřeva či plastu
- **modelovací očko** – používá se k úpravě povrchu
- **navlhčovač** – ústřížek molitanu na dně misky, slouží k navlhčení prstů
- **silikonová nit** – nejčastěji s dřevěnými kolíčky na konci na oddělování výrobků od podložky
- **plechy na pečení** – pro tepelné vytvrzování
- **modelovací podložky a vál**
- **váleček** – na vyvalování plátek

(Honzíková 2006, s. 32 – 34)

3.2.4 Práce s drobným materiálem

Už od pravěku závisí vývoj člověka na jeho schopnostech používat přírodní materiál a nástroje (kosti, kameny, klacky). Závislost na přírodě se postupem času změnila v dovednost ovládat a přetvářet přírodu podle svých potřeb. Vedle materiálů přírodních – listí, slámy, šišek, větviček, rostlin, semen, kůry, kamenů, lýka – vznikly i materiály technické. K nim řadíme korále, knoflíky, různá víčka, kelímky, drátky, nitě, různé krabičky. Všechny tyto materiály lze využít například k výrobě dárků, různé náměty uvádím v praktické části práce. Nejčastěji používaným materiálem v hodinách pracovní výchovy je právě drobný materiál, platí to především při pracovních činnostech s mladšími žáky.

Mezi drobný přírodní materiál patří vše, co dává příroda. Získáváme ho sběrem nebo jako zbytkový materiál po zpracování užitkových rostlin. Přírodních materiálů je mnoho, uvádím jen některé: kaštiny, žaludy, šípky, jeřabiny, ořechy, šišky, pecky, nažky, makovice, sláma, semena, sušené květy, lýko, korek, kukuřičné šustí, ulity hlemýždě zahradního, kůra stromů, mech, kameny.

Mezi drobný technický materiál patří vše, co vytvořila lidská ruka: kousky drátů, kovové fólie, plastické hmoty (molitan, kelímky, plastové lahve, uzávěry), textilie (odstřížky látek, juty, koženky, plsti), korkové zátky, korálky, provázky, nitě, kousky překližky. (Honzíková 2006, s. 7 – 8)

Pracovní techniky pro práci s drobným materiálem

Jednotlivé pracovní techniky zařazuje učitel do výuky tak, aby odpovídaly věkovým zvláštěnostem dětí i jejich schopnostem. Mezi konkrétní činnosti patří stříhání, ohýbání, spojování, navlékání, propichování, lisování, krájení, šroubování, hoblování apod. Žáci z vlastního pozorování získávají informace o materiálech, blíže se s ním seznamují. Pozorování se stává vyučovací metodou, je krátkodobé v určité části hodiny.

Nástroje, nářadí a pomůcky pro práci s drobným materiálem

- **Činné** – mění tvar výrobku i jeho povrch. Patří sem nástroje jednoruční: nože, pily, nůžky, jehly. A také nástroje obouruční: pilníky, rašple, rámová pila na kov.
- **Nečinné** – v praxi se jim říká nářadí. Jsou to: kladiva, náprstky, kleště, klíče, šroubováky, truhlářský metr, pravítko, tužka, brusný papír. (Honzíková 2006, s. 8 – 9)

3.2.5 Práce s textilem

Práce s textilem je jednou z nejoblíbenějších činností. Textil je materiál, který vzniká například tkaním nebo pletením z textilního vlákna. Materiály pro tkaní se získávají různým způsobem z různých zdrojů.

Materiál pro práci s textilem:

- **přírodní** – rostlinného původu, živočišného původu, anorganická
- **chemická** – z přírodních polymerů, ze syntetických polymerů
- **hutnická** – kovová, nekovová

Přírodní vlákna rostlinného původu – dělíme na vlákna získávaná ze semen (bavlna), vlákna získávaná ze stonků (len, konopí, juta), vlákna získávaná z listů a z plodů. Přírodní vlákna živočišného původu – dělíme na vlákna zvířecí srsti (ovčí vlna), přírodní hedvábí (pravé hedvábí). Přírodní vlákna anorganická – např. azbest (zdraví škodlivý). Do chemických vláken z přírodních polymerů patří celulózová a acetátová vlákna. Mezi chemická vlákna ze syntetických polymerů patří polyamidová, polyesterová a polyvinylchloridová vlákna. (Honzíková 2000, s. 37 – 43)

Pracovní techniky při práci s textilem

Práce s plošnou textilií – jako plošnou textilií označujeme tkanou nebo netkanou kusovou část textilie. Jedná se o tyto pracovní techniky: šití, lepení a hru s barvou.

Práce s délkovou textilií – jako délkovou textilií označujeme nitě, pletací a háčkovací příze, vyšivací bavlnky. Jedná se o tyto pracovní techniky: pletení, vyšívání, háčkování, drhání, paličkování, tkaní.

Nástroje, nářadí a pomůcky pro práci s textilem

Při práci s textilem se nejčastěji používají nůžky, jehla, špendlíky, krejčovská křída, náprstek, metr, šicí stroj. (Honzíková 2006, s. 47 – 48)

3.2.6 Práce s plasty

Podstatou plastů jsou makromolekulární látky, které jsou přírodního nebo chemického původu. Plast je materiál tvořený polymerem. Plastické hmoty jsou založeny hlavně na syntetických a v menší míře na přírodních látkách. K přírodním látkám řadíme celulózu, kaučuk (je to elastomer). Látky chemického původu jsou polystyren, polyetylen, polyamid, polyvinylchlorid.

Plasty se skládají ze tří základních složek – plnivo, pojivo a přísada. Pojivem je látka nazvaná pryskyřice, která určuje typické vlastnosti plastů. Pojivem může být například tuha nebo papír. Přísady jsou stabilizátory či maziva. Plasty také dělíme podle chování při zahřívání – na termoplasty a termosety. Termoplasty jsou teplem tavitelné a termosety jsou teplem tvrditelné.

K chemickým vlastnostem plastických hmot patří odolnost proti chemikáliím, povětrnosti a biologickým vlivům. Většina plastických hmot, neobsahují-li různé přísady, dobře propouští světlo. K mechanickým vlastnostem plastů patří pevnost, trvanlivost, tvrdost, pružnost.

Plastové láhve, kelímky, molitan, kousky folií, uzávěry patří mezi drobný technický materiál. Mezi spotřební plasty patří například lehčené plasty, lamináty, fólie, desky (polyvinylchlorid, PVC), trubky a tyče. (Honzíková 2006, s. 26 – 30)

3.3 Příprava vyučovací hodiny

Ve třídě je základní organizační jednotkou vyučovací hodina, která trvá 45 minut. V průběhu hodiny se učitel snaží dosáhnout stanovených cílů. K tomu využívá vhodné prostředky a metody a respektuje didaktické zásady. Každá vyučovací hodina má svou strukturu, která vychází z jednotlivých fází vyučovacího procesu, a také z cílů předmětu. Vyučovací hodinu lze dle její struktury rozdělit na organizační část, zformování cílů, aktualizování dříve osvojeného učiva, upevňování a prohlubování učiva, kontrola výsledků a zabezpečení domácí přípravy žáků. Jednotlivé části hodiny se mohou prolínat. Efektivnosti hodiny docílíme udržením aktivity žáků, respektováním jejich individuality, organizací průběhu vyučovací hodiny bez časových ztrát. (Honzíková, Bajtoš 2004, s. 99 – 100)

Před vytvořením přípravy na vyučovací hodinu si učitel musí nejdříve zvolit vhodný pracovní námět. Pracovní námět je vlastně nepropracovaný návrh na výrobek. Výrobek je charakterizován svými rozměry, tvarem, materiálem.

Každá příprava na vyučovací hodinu by měla odpovědět na tyto otázky: Proč budu vyučovat? Co budu vyučovat? Jak budu vyučovat? Jak získám žáky? Čím budu vyučovat? Jak vyučování zorganizuji? Co se žáci naučili? Jak si rozvrhnu vyučovací jednotku? Při přípravě na vyučovací jednotku v pracovních činnostech se osvědčil tento postup:

- Formulace cílů. Učitel konkretizuje cíle učiva s ohledem na aktuální stav vědomostí a dovedností žáků.

- Výběr a konkretizace učiva. Učitel vyčlení základní učivo, vytyčí si principy, vztahy a způsoby činnosti.
- Volba vhodných metod a materiálních prostředků vyučování. Učitel si zvolí metody pro poznávací činnost žáků.
- Volba organizačních forem vyučování. Učitel zvolí typ vyučovací jednotky.
- Určení struktury vyučovací jednotky. Učitel systematizuje předcházející etapy vyučovací jednotky podle časového sledu. (Honzíková, Bajtoš 2004, s. 43)

4 Metody rozvíjení jemné motoriky v rámci předmětu pracovní výchova na 1. stupni ZŠ

Toto téma jsem si zvolila na základě svého zájmu o tuto problematiku. Bydlím v malé obci Načeradec, která se nachází v okrese Benešov ve Středočeském kraji. Žije zde přibližně 1000 obyvatel. Pracuji na Základní škole v Načeradci jako učitelka 1. stupně ZŠ. Předtím jsem 15 let pracovala jako vychovatelka školní družiny. V celém průběhu své pedagogické praxe jsem se setkávala s problémem snižující se úrovně motorických dovedností u dětí, související především s rozvojem jemné a hrubé motoriky u dětí mladšího školního věku. Ve školní družině jsem pracovala v 1. oddělení, kde byly děti z 1. až 3. třídy. Přemýšlela jsem, jaké vhodné metody zvolit, aby děti byly motivovány a spíše hrou docházelo ke zdokonalování jemné a hrubé motoriky.

Praktickou část diplomové práce jsem rozdělila na dvě části. Do první části jsem zařadila popis metod rozvoje jemné motoriky, které jsem používala ve školní družině. V souvislosti s vyučováním předmětu pracovní výchova zde uvádím i školní vzdělávací program naší školy a v návaznosti na tento program tematické plány, očekávané výstupy a učivo. Další kapitolou jsou realizované ukázky příprav na hodiny pracovní výchovy. Poté následuje kapitola věnovaná ukázkám výroby předmětů z různých druhů materiálů, které jsem využila v hodinách pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ. V druhé části se věnuji volnočasovým a terapeutickým aktivitám ve stacionáři Kaňka Tábor. Proč jsem se zajímala o činnost tohoto stacionáře? V roce 2010 jsem začala pracovat jako učitelka. Do třetí třídy, kterou jsem učila, přišla dívka s lehkým mentálním postižením. Je integrována v běžné třídě, pracuje s ní asistentka. Dívka je ze sociálně slabé rodiny a rodiče odmítli umístit dceru do základní speciální školy. Společně s asistentkou jsem se snažila najít vhodné metody a prostředky pro rozvoj jejich kognitivních schopností a dovedností.

4.1 Činnosti rozvíjející jemnou motoriku u dětí ve školní družině

Školní družina je vlastně školské zařízení výchovy, které není pokračováním vyučování. Práce vychovatelky ve školní družině má svá specifika – jde o využití volného času dětí, jejich odpočinek a relaxaci, rozvíjení dovedností a vědomostí

důležitých pro život ve společnosti. Děti se učí tolerovat individualitu ostatních, spolupracovat a žít se svými vrstevníky, chtějí poznávat a tvořit. Když jsem vybírala činnosti pro děti, snažila jsem se nezapomínat na jednoduchou motivaci, na vhodné pomůcky a také zvolený časový úsek. Velkou motivací pro děti je úspěch. Při každé činnosti jsem se snažila pamatovat na ty děti, kterým se i přes velké úsilí nedařilo činnosti zvládnout. Měla jsem nachystané činnosti, za které jsem je vždy pochválila. A naopak děti mimořádně nadané prováděly více aktivit s přiměřeně obtížným řešením. Pro vychovatelku je velkým povzbuzením vidět rozzářené oči dětí a jejich úsměv. To nejlepší, co můžeme pro děti udělat, je být jim nablízku, komunikovat s nimi, naslouchat jim a vnímat, co sdělují pohledem, mimikou i slovy. A v žádném případě nesmíme zapomínat na spolupráci s rodiči.

Nyní uvedu příklady činností, které jsem využívala k rozvoji jemné motoriky při činnostech ve školní družině. Vše se odvíjelo od správné volby hraček, pomůcek, stavebnic, které jsem měla k dispozici.

- **Práce se stavebnicemi** – k dispozici byly různé druhy stavebnic, nejčastěji děti využívaly stavebnici Lego a Seva. Patří sem i mozaiky – korálky nebo stavebnice s kostkami – staví se věže, hrady. Puzzle – používali jsme jak zakoupené, tak i vlastnoručně vyrobené – rozstříhali jsme například pohlednici nebo obrázek z omalovánek.
- **Navlékání těstovin, korálků** – procvičujeme koordinaci obou rukou.
- **Práce s nářadím** – dětské kutilské nářadí – používáme ke šroubování, zatlukání.
- **Činnosti spojené se sebeobsluhou** – k tomu nám sloužila panenka – děti se učí zapínat knoflíky, zipy, provlékají tkaničky otvory, navlékají ponožky, oblékají oblečení.
- **Práce s modelovací hmotou** – plastelína, různé druhy těst – slané, perníkové. Děti hmotu válejí pomocí válečku, mačkají, vykrajují různé tvary, slepují, hloubí i otvory.
- **Práce s papírem** – sem patří velké množství činností spojených se stříháním, trháním, lepením, skládáním, mačkáním papíru. Děti bavilo trhání a lepení

papíru a následné sestavování mozaik, skládání jednoduchých tvarů – čepice, loďka, harmonika.

- **Kreslení a malování** – malování pastelkami (nejvhodnější jsou trojhranné pastelky), vodovými i temperovými barvami, patří sem i obtiskování. Používali jsme tiskátka vyrobená z brambor, z molitanu i houbičky na nádobí. Při malování se dítě uvolňuje a zbavuje se tím napětí.
- **Práce s přírodním materiálem** – patří sem kaštiny, šišky, listy, bobule, šípky, různá semena. Vyráběli jsme různá zvířátka, postavičky, skřítky, navlékali jsme šípky jako korálky.
- **Didaktické hry** – „Bludiště“, „Mikádo“. Hra Bludiště má různé desky s otvory, uvnitř je kulička, která nesmí těmito otvory propadnout, úkolem je provést kuličku danou cestou od začátku na konec desky. Hra je ovladatelná z boku dřevěnými kolečky, kterými upravujeme polohu desky.

4.2 Školní vzdělávací program Základní a mateřské školy Načeradec

Základní a mateřská škola Načeradec je školou s 1. až 9. postupným ročníkem. Nacházíme se v obci Načeradec, v malebné krajině Podblanicka. Kapacita školy je 180 žáků, průměrná naplněnost tříd je menší než 17 žáků. Součástí školy je mateřská škola s kapacitou 60 dětí. Sídlí v samostatné budově, v klidné části na okraji obce. Děti mají k dispozici velkou zahradu s dětským hřištěm a pískovištěm. Mateřská škola má 2 třídy, v současnosti je naplněnost 50 dětí. Pracuje podle školního vzdělávacího plánu „Svět očima dětí“, který vychází z Rámcového programu pro předškolní vzdělávání. Součástí školy je také školní družina, která je rozdělena do 2 oddělení. Každé oddělení má kapacitu 29 žáků. Školní družinu navštěvují převážně děti 1. – 5. třídy, v odpoledních hodinách i žáci z vyšších ročníků. Mezi každodenní aktivity patří výtvarná, sportovní, hudební, dramatická, pracovní a turistická činnost. Každé oddělení má vlastní prostory, kde si děti hrají a relaxují.

Školní vzdělávací program má název „Cesta k poznání“. Školní vzdělávací program vychází z obecných vzdělávacích cílů a klíčových kompetencí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, klade důraz na všestranný rozvoj osobnosti každého jedince, naplňování základních potřeb, schopnost svobodné a tvůrčí

práce, samostatného myšlení, odpovědného rozhodování, chápání globálních vztahů, spřízněnost s přírodou a jejími zákony. Název „Cesta k poznání“ vyjadřuje základní myšlenku vzdělávacího programu, že škola by měla být cestou k vědění, cestou za poznáním, cestou s mnoha překážkami (neboť cesta bez překážek určitě nevede nikam...), měla by být tou pravou branou do života.

Rádi bychom žáky učili takovým znalostem a dovednostem, které uplatní ve svém budoucím životě. Snažíme se vést je k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí, ovlivnit jejich zájem o zdravý životní styl. Na prvním stupni proto preferujeme výuku ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (prvouka, přírodověda, vlastivěda), na druhém stupni je to vzdělávací oblast Člověk a příroda a v rámci oblasti Člověk a svět práce předmět Pěstitelství, který jsme zařadili od 6. do 9. ročníku. Chceme se hlouběji věnovat environmentální výchově, neboť právě ta nám poskytuje ucelený pohled na okolní přírodu, učí děti pozorovat, citlivě vnímat a hodnotit důsledky jednání lidí, ve velké míře využívá přímých kontaktů žáků s okolním prostředím, zdůrazňuje pochopení platnosti základních přírodních zákonitostí, postavení člověka v přírodě.

Pro úspěšný rozvoj dítěte má velký význam život ve skupině, kde jsou zastoupeni jedinci s různými vlohami a vlastnostmi. Patří sem také děti se zdravotním postižením. Počítáme s integrací dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí a vývojovými poruchami učení, ale také tělesně postižených žáků. Umožňuje to upravený bezbariérový přístup do školní budovy. Již dnes pracují na škole 2 asistenti pedagoga. (ŠVP pro základní školu „Cesta poznání“, 2008)

4.3 Tematické plány k výuce předmětu pracovní výchova na 1. stupni ZŠ a MŠ Načeradec

Jak je již popisováno v kapitole Obsah vzdělávací oblasti Člověk a svět práce, je obsah vzdělávání vyjádřen pomocí očekávaných výstupů a učiva. Očekávané výstupy jsou rozděleny do dvou období, pro 1. – 3. ročník a 4. – 5. ročník. Proto zde uvádím tematické plány 3. a 5. ročníku. Tematické plány vycházejí z očekávaných výstupů a z učiva.

4.3.1 Tematický plán pracovní výchovy ve 3. ročníku

Počet hodin týdně – 1 hodina

ZÁŘÍ	Modelování z plastelíny – zvířátka Práce s papírem – mozaika z trhaného papíru (ovoce, zelenina) Práce se stavebnicí Lego – montáž a demontáž Práce s přírodninami – výroba náhrdelníku (šípky, makovice, semena)
ŘÍJEN	Práce s papírem – papírový drak Práce s přírodninami – obrázky z vylisovaných listů Modelování – předměty denní potřeby Práce se stavebnicí Cheva, Seva – můj dům, byt
LISTOPAD	Pravidla správného stolování, sestavování jídelníčku Pěstitelské činnosti – přesazování pokojových rostlin Práce s papírem – prostřihované obrázky Práce s přírodninami – výroba zvířátek (kaštiny, žaludy, šípky, bukvice, šišky)
PROSINEC	Práce s přírodninami – adventní věnec, výzdoba třídy Práce s papírem, s kartonem – vánoční ozdoby, přání Příprava pokrmů – příprava stolu na slavnostní příležitost
LEDEN	Práce s textilem – vyšívání (přední steh) Práce s papírem – košík (papírové tkaní)

	Modelování – pohádková postava
	Práce s papírovým kartonem – sova (stojánek na tužky)
ÚNOR	Práce s textilem – zadní steh
	Práce s papírem – masopustní maska
	Modelování – dopravní prostředky
BŘEZEN	Práce s papírem – zvířátka (skládání papíru)
	Příprava pokrmů – základní vybavení kuchyně
	Práce s přírodninami – tiskátka
	Práce s textilem – přišití knoflíku
DUBEN	Práce s přírodninami – kraslice
	Pěstitelské činnosti – setí semen
	Práce se stavebnicí – bytová stavebnice
	Práce s papírem, s přírodninami – čarodějnice
KVĚTEN	Práce s kartonem – stolní svítilna
	Modelování – květy (ubrousky, kreповý papír)
	Práce s papírem – ozdobné kolíčky
	Práce s textilem – vyšívání (záložka do knihy)
ČERVEN	Práce s papírem, s textilem – loutky na špejli
	Příprava pokrmů – jednoduchý pokrm (studená kuchyně)
	Pěstitelské práce na školním pozemku – pletí, okopávání

4.3.2 Tematický plán pracovní výchovy v 5. ročníku

Počet hodin týdně – 1 hodina

ZÁŘÍ	Práce s papírem – medvídek (skládání papíru) Práce s textilem – koláž (váza s květinami) Práce se stavebnicí – bytová stavebnice
ŘÍJEN	Práce s přírodninami – ježek (aranžování a nalepování) Práce se stavebnicí Lego – montážní práce Péče o pokojové rostliny – ošetřování a pěstování dle daných zásad
LISTOPAD	Práce s papírem, se dřevem – větrník Práce s textilem – křížkový steh – prostírání (2h) Práce s přírodninami – růže z listů – aranžování do vázy Práce s modelovací hmotou – prostorový obrázek – vylití sádrou, barvení
PROSINEC	Příprava pokrmů – pečení a zdobení vánočních perníčků Práce s přírodninami – ratan (výroba vánoční ozdoby) Práce s papírem, kartonem – vystřihovánky do oken
LEDEN	Práce se stavebnicí Merkur – montáž a demontáž Práce s odpadovým materiálem – PET lahev (vázička) Práce s vlnou – chobotnice (vlna, chemlon)

ÚNOR	Práce s textilem – maňásek Příprava pokrmů – vybavení kuchyně, úprava stolu, pravidla stolování Práce s modelovací hmotou – slané těsto
BŘEZEN	Práce s papírem – prstové loutky Práce s kovem – drátkování – vajíčko Práce s přírodninami – velikonoční osení, barvení vajec voskem
DUBEN	Práce s textilem – háčkování (řetízek, krátký, dlouhý sloupek) 2h Pěstitelské činnosti – péče o pokojové rostliny (množení, přesazování) Práce s přírodninami – čarodějnice (proutí, karton, textil)
KVĚTEN	Práce s papírem – přání ke Dni matek Pěstitelské práce – setí a sázení na školním pozemku Příprava pokrmů – studená kuchyně (pomazánka, nápoj) Práce s drobným materiálem – váza (nanášení sádry, dekorace)
ČERVEN	Práce s textilem – látání ponožek Pěstitelské práce na školním pozemku – pletí, okopávání Práce s papírem, kartonem – město budoucnosti (krabičky)

4.4 Realizované přípravy na hodinu pracovní výchovy

Před samotnou přípravou si musí učitel řádně promyslet pracovní námět, vybrat potřebný materiál, nářadí a pomůcky, uvědomit si pracovní postup, popřípadě výrobek vyrobí sám. Pracovní techniky zařazuje učitel do vyučování tak, aby odpovídaly věku a schopnostem žáků.

V úvodu vyučovací hodiny je vhodné žáky upozornit na bezpečnost práce, na udržování pořádku a správnou manipulaci s nářadím. Žáky seznámím s daným úkolem a přesvědčím se, že úkolu rozumějí. Pak jim přidělím pracovní pozice, sdělím podmínky realizace úkolu. Nezapomenu připomenout i kritéria hodnocení.

Poté žáci začnou pracovat na výrobku. Záleží na volbě námětu, mohou pracovat samostatně nebo ve skupinách. Během vyučování si mohou poradit nebo se zeptat učitele. Během hodiny učitel kontroluje manipulaci s nářadím a pomůckami, dbá na pořádek v učebně.

V závěru hodiny žáci hodnotí své výtvary vzájemně mezi sebou, záleží na zručnosti žáka a jeho chování během práce a splnění zadaných úkolů.

Při tvoření příprav na hodiny pracovní výchovy jsem vycházela z publikace J. Honzíkovej Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ, s. 43 – 44.

Ročník: 5.

Tematický celek: práce s přírodním materiálem

Pracovní námět: ruční výroba vánoční ozdoby z ratanu – hvězda

Motivace: orientace na lidové vánoční zvyky, vánoční výzdoba třídy, výrobky pro prodejní vánoční výstavku

Použitý materiál, nástroje, nářadí: ratan, nádoba s vodou, bílá nit, nůžky

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečná manipulace s nůžkami, namáčení ratanu

Vyučovací cíl: zhotovení ozdoby, manuální zručnost

Vyučovací metody: výklad – použití nářadí, vlastnosti ratanu

diskuse – použití ratanu, postup výroby

demonstrace – ukázka vyplétání ratanové vazby, možnosti zakončení práce

samostatná práce žáků – případná pomoc učitele

Organizační formy: Hodina probíhá v běžné třídě. Žáci pracují ve skupinách, mohou si navzájem pomoci, mají k dispozici materiál i nástroje. Výuka probíhá formou samostatné práce žáků. Ratan musí být předem namočen ve vodě, aby se s ním dalo pracovat. Ale také doba namáčení nesmí přesáhnout půl hodiny, jinak ratan po uschnutí ztmavne.

Stručný popis pracovního postupu, časové rozvržení:

- 5 až 8 minut – motivace, sdělení cíle hodiny, vysvětlení činnosti a popis pracovního postupu, praktická ukázka pletení ratanu
- 30 minut – vlastní práce žáků – vytvoření osnovy pro pletení, pletení za dvě osnovy a rozpletení na jednotlivé konce osnovy, možnosti zakončení práce, zastříhnutí a ohnutí do hvězdy
- 7 až 10 minut – hodnocení a úklid pracoviště

Zkušenosti z praxe: Na začátku práce měli žáci problém s rozplétáním jednotlivých osnov, pletení za dvě osnovy jim nedělalo problémy. Také bylo nutné ratan občas namáčet, aby se při pletení nelámalo. Někdy byla nutná pomoc učitelky, ale jinak žáci pracovali samostatně. Překvapila mě zručnost u některých chlapců, měli osnovu při pletení souměrně rozvrženou.

Ročník: 4.

Tematický celek: práce s modelovací hmotou – perníkové těsto

Pracovní námět: výroba vykrajovaných tvarů z perníkového těsta

Motivace: velikonoční výzdoba, tradice velikonočních zvyků

Použitý materiál, nástroje, nářadí: perníkové těsto, mouka, válečky, vykrajovátko různých tvarů, plechy na pečení, pečící papír, trouby

Poučení o bezpečnosti a hygieně: hygiena rukou, bezpečnost při manipulaci s plechy

Vyučovací cíl: upečení perníčků, bezpečná práce ve školní kuchyňce

Vyučovací metody: výklad – použití pomůcek, vlastnosti perníkového těsta, jeho pečení a následné potírání vejcem (z důvodu bezpečnosti kontroluje pečení učitelka)

diskuse – postup práce, použití válečku, umístění na plech, vhodná tloušťka tvarů

demonstrace – praktická ukázka vyválení těsta a tvoření tvarů

samostatná práce žáků – zhotovení tvarů

Organizační formy: Hodina probíhá v učebně školní kuchyňky. K dispozici je vhodné kuchyňské náčiní a pečicí trouby. Výuka probíhá formou skupinového vyučování.

Hodnocení: Hodnotí se kreativita, fantazie, vzájemná spolupráce, organizace ve skupině

Stručný popis pracovního postupu, časové rozvržení:

- 5 až 8 minut – motivace, sdělení cíle hodiny, vysvětlení činnosti a popis pracovního postupu, praktická ukázka vyválení těsta, vykrajování, tvoření různých tvarů
- 30 minut – vlastní práce žáků – vykrajování tvarů dle fantazie a kreativity žáků, přenesení na pečicí plech
- 7 až 10 minut – hodnocení a úklid pracoviště

Zkušenosti z praxe: Žáci si pomáhali ve dvojicích, půjčovali si vykrajovátko, některá děvčata si chtěla vykrajovat i srdíčka jako dárek pro maminky. Některé tvary byly slabé tloušťky, došlo by ke spálení. Musela jsem děti na tuto skutečnost upozornit a tvary nechat vykrojit znovu. Na konci hodiny si výrobky navzájem ohodnotily.

Ročník: 3.

Tematický celek: Práce s drobným materiálem – papír

Pracovní námět: Výroba papírového košíku – papírové tkaní

Motivace: povídání o jedlých a nejedlých houbách, jejich sběr

Použitý materiál, nástroje, nářadí: hnědé a bílé čtvrtky A4, lepidlo, nůžky, barevné papíry, tužka, šablona košíku, pravítko

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné používání nůžek, lepidla

Vyučovací cíl: procvičování dovednosti obkreslit šablonu a tkát z papírových proužků.

Vyučovací metody: výklad – použití nářadí, bezpečnost práce

diskuse – použití papírové šablony, postup výroby

demonstrace – ukázka výrobku, ukázka papírového tkaní,

samostatná práce žáků – případná pomoc učitele

Organizační formy: Hodina probíhá v běžné třídě. Výuka probíhá formou samostatné práce žáků.

Hodnocení: slovní, učitel provádí za pomoci žáků

Stručný popis pracovního postupu, časové rozvržení:

- 10 minut – motivace, sdělení vyučovacího cíle, vysvětlení činnosti, praktická ukázka tkaní z papíru
- 25 až 30 minut – samostatná práce, obkreslení šablony, vystřížení, nastříhání proužků barevného papíru, prostříhání proužků na košíku, tkaní a nalepení na košík
- 10 minut – hodnocení a úklid pracoviště

Zkušenosti z praxe: Celkově byla ve třídě příjemná atmosféra, žáci pracovali se zájmem, jen někteří potřebovali pomoc učitelky při prostříhání proužků na košíku a při tkaní (neuměli střídat pravidelně proužky). Někteří stihli vystříhnout dle své fantazie houby a nalepit je do košíku.

4.5 Realizované výrobky z přírodních materiálů, hračky, ozdobné předměty, dárky

Výrobky, které jsou uvedeny v této kapitole, jsem vytvářela s dětmi v rámci předmětu pracovní výchova od 3. do 5. třídy.

4.5.1 Bižuterie z přírodnin

Cíl: koordinace činnosti rukou a zraku při práci s přírodním materiálem

Použitý materiál, nářadí: přírodní materiály – jádra z dýně, okurek, plody jeřabin, žaludy, bukvice, makovice, šípky, rezná nit, jehla, nůžky

Časová náročnost: Je dána typem materiálu, přibližně 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Většinu materiálu můžeme v čerstvém stavu navlékat po propíchnutí jehlou. Jiné musíme několik hodin namáčet, aby změkla. Jehlou s reznou nití navlékáme podle vlastní fantazie jádérka okurek, plody jeřabin, šípky a jiné. Navléknutá semínka oddělujeme uzlíky nebo prokládáme skleněnými či dřevěnými korálky.

Vlastní reflexe: Materiál je pro žáky snadno dostupný. Výroba korálků není složitá, ale přesto vyžaduje určitou zručnost žáků. Lépe se jim pracovalo s měkčími plody jako s jeřabinami a šípkami.

Obrázek 1 – Bižuterie z přírodnin (vlastní zdroj)

4.5.2 Ježek s ostny z lopuchu plstnatého

Cíl: sledovat u žáků přesnost, pečlivost a dodržování čistoty na pracovním stole

Použitý materiál, nářadí: hnědá nebo žlutá čtvrtka, lepidlo, tužka, nůžky, zbytky textilní látky, plody lopuchu, fixy

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Plody lopuchu nasbíráme při přírodovědné procházce, nebo si je žáci přinesou sami. Na čtvrtku i na látku si obkreslíme šablonu ježka. Látku i čtvrtku vystříháme, látku zakrátíme podle velikosti těla ježka. Látku přilepíme na čtvrtku lepidlem. Ježkovi dokreslíme fixem nos a oči. Na ježka postupně přichytáváme plody lopuchu, které mají schopnost zachytávat se.

Vlastní reflexe: Žáci pracovali se zájmem, problém nastal s vystřížením látky. Záleželo na materiálu, měli jsme k dispozici zbytky potahových látek, které byly vhodnější než obyčejné druhy látek. K lepení bylo nutné použít lepidlo Herkules. Žáci, kteří použili lepidlo na papír, měli problémy, látka nedržela na papíře. Vzájemně si lepidlo Herkules půjčili, pak bylo vše v pořádku. Je vhodnější nakreslit fixem nos a oči ještě před zachytáváním plodů lopuchu na látku.

Obrázek 2 – Ježci (vlastní zdroj)

4.5.3 Podzimní skřítki

Cíl: rozvíjet u žáků fantazii a představivost

Použitý materiál, nářadí: kulaté odřezky dřeva, malé dřevěné špalíčky, různá semena, šišky, kukuřičné šustí, fazole, šípky, jeřabiny, korkové zátky, odstřížky látek, lepidlo Herkules, tavící pistole, nůžky

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Bezpečnost práce: Při manipulaci s tavící pistolí dbáme zvýšené opatrnosti, s tavící pistolí pracuje učitel.

Postup práce: Vybereme si vhodný přírodní materiál. Na pracovním stole si připravíme obličej skřítky, jak by měl vypadat podle naší fantazie. Poté učitel tavící pistolí přilepí jednotlivé části, nebo je můžeme přilepit lepidlem Herkules.

Vlastní reflexe: Žákům se výroba skřítků líbila. Výrobky, které vznikly, byly kreativní a zdařilé, využili jsme je na výzdobu školy. Problém byl s bezpečností při manipulaci s tavící pistolí, žáci museli čekat na ztuhnutí. Někteří přišli s nápadem, zahrát si se skřítky divadlo.

Obrázek 3 – Podzimní skřítki (vlastní zdroj)

4.5.4 Větrník

Cíl: rozvíjet zručnost žáků při skládání čtverce papíru

Použitý materiál, nářadí: barevné papíry, nůžky, pravítko, špendlík s hlavičkou, kousek modelíny, malý hřebík, kladivo, větev bezu černého nebo javoru

Časová náročnost: 25 minut

Bezpečnost práce: při manipulaci s kladívkem upozornit na možné zranění, opatrné zacházení.

Postup práce: Výchozím tvarem je čtverec. Překládáme ho po úhlopříčce, a tím jej rozdělíme na čtyři trojúhelníky. Čtverec rozstříhneme po úhlopříčkách směrem ke středu. Od středu si naměříme na každou stranu úhlopříčky 4 cm, vyznačíme body a k nim rozstříhneme čtverec. Pak překládáme rohy čtverce ob jeden do středu, přichytneme je špendlíkem a kuličkou z modelíny zajistíme proti rozložení. Vezmeme si větvičku, malý hřebík a kladivo. Naznačíme si, kam střed větrníku přitůkneme. Pak vezmeme větrník, opatrně vyjmeme špendlík a kuličku z modelovací hmoty. Místo špendlíku provlékneme hřebík, všechny rohy čtverce musí být na něm. Na hřebík umístíme kuličku. Vezmeme kladívko, přitůkneme opatrně hřebík do větvičky.

Vlastní reflexe: Přestože se zdá být postup práce složitý, není tomu tak. Žáci pracovali přesně a větrník navrhli jako dekoraci do venkovních truhlíků osázených květinami. Menší zádrhel nastal při vyjmutí špendlíku, opětovném vložení a přibíjení hřebíku. Některým žákům se nepodařilo všechny rohy vsunout současně na hřebík. Nakonec si vzájemně pomohli ve dvojicích, s prací byli spokojeni, větrník si chtěli vyzkoušet.

Obrázek 4 – Větrník (vlastní zdroj)

4.5.5 Myšky a želvy ze skořápek ořechů

Tento námět jsem zvolila z publikace U.Barffové, I. Burkhardtové, Velká kniha pro malé mistry 2., 1996.

Cíl: rozvíjet samostatnost, zručnost a pečlivost žáků

Použitý materiál, nářadí: 2 poloviny skořápky vlašského ořechu, zbytek hnědého kartonu, tužka, nůžky, lepidlo Herkules, kousek šedé vlny, černý fix

Časová náročnost: 15 minut

Postup práce: Na karton nebo čtvrtku si okopírujeme želvu a vystříháme ji. Skořápku po okraji potřeme lepidlem Herkules a přiložíme ji zaobleným koncem skořápky k hlavičce. Špičatý konec naznačí ocásek. Pak domalujeme želvě černým fixem oči. Při výrobě myšky obkreslíme na šedou čtvrtku tvar skořápky a vystříháme. Na zaoblený konec skořápky vkápneme lepidlo a vlepíme kousek vlny, který představuje ocásek. Okraj skořápky potřeme lepidlem Herkules a přitiskneme k němu vystřižený tvar tak, aby byl ocásek přichycený mezi skořápkou a papírem. Na špičatý konec skořápky namalujeme fixem oči. Z ústřížků vlny nastříháme kousky na vousy. Omotáme uprostřed kouskem vlny a přilepíme k špičatému konci jako čumáček.

Vlastní reflexe: Pracovní postup obou výrobků nebyl složitý, zhotovení trvalo přibližně 15 minut. Z tohoto důvodu jsem zvolila výrobu myšek a želviček do zbytkového času při výrobě větrníku. Menší problém měli žáci s nalepením spodní části myšky, jednalo se o nepřesnost při obkreslení skořápky. Žáci si výrobky ponechali jako dárky.

Obrázek 5 – Myšky a želvy (vlastní zdroj)

4.5.6 Řetěz ze stébel slámy

Cíl: rozvíjet zručnost dětí, fantazii a představivost při práci s přírodním materiálem

Použitý materiál, nářadí: slaměná stébla, dřevěné korálky, silnější nit nebo bavlnku, nůžky

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Před zahájením práce musíme stébla namočit do vlažné vody asi na 20 minut. Tím získají na ohebnosti a nebudou se lámat. Pak nastříháme stébla stejné tloušťky na stejné délky. Stébla navlékáme na nit buď příčně nebo podélně dle vlastní fantazie, použijeme i korálky.

Vlastní reflexe: Učitel nesmí zapomenout stébla slámy před hodinou namočit do vlažné vody. Pokud do vody přidám pár kapek jaru, je doba měkčení zkrácena. Žáci pracovali se zaujetím, vytvářeli různé obměny řetězů. Výrobky posloužily jako vánoční výzdoba třídy.

Obrázek 6 – Řetěz ze stébel slámy (vlastní zdroj)

4.5.7 Chobotnice z vlny

Cíl: upevňovat u žáků techniku stříhání, vést k důslednému dodržování bezpečnosti při práci s nůžkami

Použitý materiál, nářadí: zbytky vln, nůžky, listy novin, lepicí průhledná páska, zbytky čtvrtek, lepidlo

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Vlnu nastříháme na stejně dlouhé nitě, u jednoho konce převážeme tak, aby se na konci vytvořil hustý střípeček. Z novin zabalíme kuličku, přelepíme lepicí páskou. Vložíme ji pod střípeček a vlákna vlny pravidelně rozdělíme po celém povrchu kuličky. Pak svážeme vlnou těsně pod koncem kuličky. Vlnu rozdělíme do 4 až 5 stejně silných pramenů. Každý rozdělíme na tři tenčí prameny a spleteme v copánky. Konce opět převážeme vlnou. Na čtvrtku nakreslíme oči, vybarvíme fixem a nalepíme na hlavičku.

Vlastní reflexe: Žáci vymysleli vlastní postup navíjení vlny. Pracovali ve dvojicích, na ruce si vzájemně navíjeli vlnu. Po navinutí jeden konec rozstříhali, přidrželi a opakovali s druhým koncem. Pak nitě vlny spojili a uvázali. Výhodná byla spolupráce ve dvojicích. Problém nastal při pletení copánků, ze začátku jsem musela pomoci a názorně ukázat pletení. Výroba chobotnic děti zaujala a chtěly si výrobek ponechat jako dárek pro nejbližší.

Obrázek 7 – Chobotnice z vlny (vlastní zdroj)

4.6 Realizované výrobky z odpadových materiálů k výrobě ozdobných předmětů

Zde uvedu výrobky, které jsem s žáky z 3. až 5. třídy vyráběla při hodinách pracovní výchovy z odpadového materiálu.

4.6.1 Kohoutek z kelímku od jogurtu

Cíl: rozvíjet u žáků zručnost, představivost

Použitý materiál, nářadí: tužka, bílá čtvrtka, nůžky, voskové pastely, kelímek od jogurtu, lepidlo Herkules, zbytky barevného krepového papíru, kokosová zelená vlákna

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Na bílou čtvrtku si obkreslíme hlavu a ocas kohoutka a vystříhneme je. Hlavu i ocas vybarvíme voskovými pastelkami, proužky na přilepení necháme bílé. Tyto proužky rozpůlíme a ohneme, a sice jednu polovinu jedním směrem a druhou opačným směrem. Potřeme lepidlem a přitiskneme ke kelímku. Potom si z krepového papíru nastříháme malé kousky a ty pak jako šupiny nalepíme po celém obvodu kelímku. Nakonec kelímek naplníme kokosovým vláknem nebo papírovou trávou.

Vlastní reflexe: Materiál je pro žáky dostupný. Žáci pracovali se zájmem, motivací byla velikonoční výzdoba chodby. Kohoutka si také chtěli ponechat jako velikonoční překvapení. Při přilepování kousků krepového papíru na kelímek je lepší začít lepit odspodu.

Obrázek 8 – Kohoutek z kelímku (vlastní zdroj)

4.6.2 Sova – stojánek

Tento námět jsem zvolila z publikace U.Barffové, I. Burkhardtové, Velká kniha pro malé mistry, 1995.

Cíl: rozvíjet zručnost a přesnost, vhodné zužitkování odpadového materiálu

Použitý materiál, nářadí: rolička od toaletního papíru, nůžky, tužka, pravítko, barevné papíry, lepidlo, děrovačka, kousek barevného kartonu

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Nejdříve si přeměříme roličku od toaletního papíru, k výšce přidáme 2 cm navíc. Pravítkem narýsujeme na hnědý papír obdélník, vystříháme. Roličku potřeme lepidlem a papír nalepíme tak, aby jednu stranu roličky převyšoval. Přesahující papír rozstříháme v malých rozestupech. Z barevného kartonu vystříháme ovál a roličku na něj nalepíme. Potom podle předloh vystříháme ostatní části – oči, křídla, nohy a zobák. Děrovačkou vytvoříme zorničku, nalepíme doprostřed oka. Uši, oči, křídla i nohy podélně nastříháme a přehneme přes tužku, nalepíme na roličku.

Vlastní reflexe: Sova slouží jako stojánek na tužky. Tento výrobek jsem vyráběla s žáky z 5. třídy, protože postup je náročnější. Méně zručné děti měly problém s nalepením roličky k oválu, je třeba pořádkově tužkou dovnitř, počkáme na zaschnutí lepidla. Žáci musí přesně vystříhnout jednotlivé části. Sovu jsme použili jako dárek pro budoucí prvňáčky.

Obrázek 9 – Sova stojánek (vlastní zdroj)

4.6.3 Pouzdro na brýle

Tento námět jsem zvolila z učebnice Kociánové L., Praktické činnosti pro 1. – 5. ročník ZŠ, 1997.

Cíl: sledovat u žáků pečlivost a přesnost

Použitý materiál, nářadí: obdélník z plsti, bavlnka, špendlíky, jehla, nůžky, pravítko, křída, jehelníček

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Pouzdro na brýle z plsti je ušito obnitkovacím stehem. Podle velikosti brýlí zvolíme velikost obdélníku. Plst' přehneme na polovinu, křídou podle pravítka narýsujeme obdélník na plst'. Vystříhneme a přišpendlíme k sobě. Navlékneme jehlu a uděláme uzel. Naznačíme křídou, kterou část nebudeme sešívát, tedy zasuneme brýle. Sešijeme oba díly k sobě obnitkovacím stehem. I nesešité části můžeme ozdobit obnitkovacím stehem.

Vlastní reflexe: Žáci měli nejdříve obavy z vyšívání, ale výrobek zvládli zhotovit. Chlapci byli šikovní, někteří zvládli steh lépe než děvčata. Výrobek chtěli použít jako dárek pro rodiče a prarodiče. Materiál je cenově dostupný a příprava není dlouhá. Lze takto efektivně využít zbytky plsti. Děti navrhly výrobu peněženky, postup byl podobný, peněženku dokázaly ušít. Potěšila mě kreativita žáků.

Obrázek 10 – Pouzdro na brýle (vlastní zdroj)

4.6.4 Dárková taška

Cíl: umět dodržet přesný postup při skládání tvarů

Použitý materiál, nářadí: vyřazený nástěnný kalendář, nůžky, lepidlo, stužka, pravítko, děrovačka

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Využijeme odpadový materiál. Vezmeme nástěnný kalendář různé velikosti a vystříháme pouze obrázek. Obrázek na jedné straně zahneme asi 1 cm lepidlem, přilepíme druhou stranu, to je bok tašky. Lepidlo necháme zaschnout. Okraj tašky nahoře ohneme asi 2cm a poté ho zahneme dovnitř, okraje se tím zpevní (později děrovačkou uděláme dírky). Pak se zahnou boky tašky – asi 2cm – a ještě dno – asi 5 cm. A teprve teď ohýbáme rohy, pomocí jejich skladů vznikne složené dno, které slepíme. Na vrchním okraji naměříme z každé strany stejnou vzdálenost pro ucha tašky a děrovačkou procvakneme. Tašku můžeme rozevřít, poskládat spodní roh tašky a přivázat ucha ze stužek. Pracovní postup je též uveden v obrázcích (viz Příloha č. 1).

Vlastní reflexe: Taška je vhodná pro uložení dárku pro kamaráda nebo maminku. Při vyrábění je vhodné použít lepidlo Herkules. Pokud žáci použili obyčejné lepidlo na papír, stávalo se, že se spoje rozlepily. Při práci s děrovačkou jsem musela opět připomenout bezpečnost práce. Na závěr je třeba provléci stužku, záleží na materiálu.

Obrázek 11 – Dárková taška (vlastní zdroj)

4.6.5 Pavouci

Cíl: vhodné využití odpadového materiálu

Použitý materiál, nářadí: velká plastová láhev, nůžky, barevné izolepy

Časová náročnost: 45 minut (1 vyučovací hodina)

Postup práce: Plastovou lahev očistíme a ustříhneme asi v polovině. Na pavouka potřebujeme část lahve s hrdlem. Hrdlo odstříhneme a na tělo použijeme oblý tvar lahve. Když tvoříme nohy pavouka, musíme nastříhat asi 1 cm široké proužky. Ty poté poskládáme do harmoniky. Na oblý tvar hlavy nalepíme kříž a oči z barevné izolepy. Nebo můžeme použít barevné papíry a přelepit průhlednou izolepou.

Vlastní reflexe: Žáci pracovali se zaujetím. Některé druhy plastů byly tvrdší. Práce s plasty byla pro žáky zajímavá, ještě s tímto materiálem nepracovali. Na dolepení očí a kříže jsme použili samolepící izolační pásku do oken, výborně držela na plasty. Měla jsem vyrobeného pavouka jako vzor, žáci se ptali na jednotlivé kroky při vyrábění, urychlila se tím komunikace a výroba. Pavouky jsme využili k výzdobě třídy.

Obrázek 12 – Pavouci (vlastní zdroj)

5 Volnočasové a terapeutické aktivity ve stacionáři Kaňka Tábor

Můj zájem o tento stacionář byl založen na potřebě zjistit vhodné terapeutické metody pro integrovanou žákyni Veroniku. Veronika byla zařazena do běžné třídy, byla u ní diagnostikována lehká mentální retardace spojená s dyslalií. Zároveň se u ní vyskytla porucha růstového hormonu. Veronika je vzdělávána podle Školního vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením „Cesta poznávání.“ Rodiče i přes doporučení speciálně pedagogického centra odmítli umístit Veroniku do základní školy speciální. Veronika měla problémy s koordinací pohybů, s hrubou a jemnou motorikou, s grafomotorikou. Ve třídě pracovala s asistentkou. Zpočátku odmítala komunikovat, později došlo k mírnému zlepšení. Ostatní děti se k Veronice chovaly ohleduplně, snažily se jí pomoci, hrály si s ní. Veronika získala důvěru dětí a snažila se s asistentkou spolupracovat. Veronice jsem chtěla pomoci a věděla jsem, že nemohu počítat s nákupem terapeutických pomůcek. Proto jsem si domluvila osobní setkání s ergoterapeutkou ze stacionáře Kaňka. Paní ředitelka stacionáře mi umožnila, abych byla přítomna odborné terapii u dětí. Získala jsem cenné informace a praktické ukázky metod rozvoje jemné a hrubé motoriky, grafomotoriky, rozvoje kognitivních funkcí.

V této kapitole uvedu jednotlivé ukázky těchto metod. Zároveň vysvětlím, jak jsem si metody upravila pro Veroniku a její asistentku.

Základní škola Kaňka poskytuje služby v oblasti výchovy a vzdělávání, je zřízena pro žáky se speciálními potřebami. Žáci se vzdělávají v těchto vzdělávacích programech: Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou pro žáky s LMP, Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy. Od 1. září 2012 zahájila činnost Mateřská škola Kaňka. K sociálním službám, které Kaňka poskytuje, patří denní stacionáře, osobní asistence a raná péče. K nabídce dalších služeb patří i volnočasové aktivity, například keramický kroužek, hudební kroužek, hudebně pohybový kroužek a výtvarně pracovní kroužek (viz Příloha č. 3).

Denní stacionáře jsou určeny dětem, mládeži a dospělým osobám s mentálním, tělesným, smyslovým nebo kombinovaným postižením ve věku od 2 do 64 let. Služba je poskytována ambulantní formou.

Osobní asistence je poskytována výhradně dětem, mládeži a mladým dospělým s mentálním, tělesným, smyslovým nebo kombinovaným postižením ve věku od 7 do 26 let. Jedná se o klienty, kteří navštěvují Základní školu Kaňka včetně všech aktivit, které škola pořádá.

Raná péče je určena dětem s mentálním, tělesným, smyslovým nebo kombinovaným postižením od 1 roku do 7 let. Jedná se o klienty z Tábora a okolí. (www.kanka.info)

Obrázek 13 – Stacionář Kaňka Tábor (vlastní zdroj)

5.1 Ergoterapie u dětí v Kaňce Tábor

Ergoterapii navštěvují nejenom děti z denního stacionáře (předškoláci i školáci), ale i děti v rámci rané péče. Děti přicházejí v doprovodu rodičů. Rodič se může terapie zúčastnit, nebo naopak odchází a dítě zůstává pouze s terapeutem. Ergoterapie probíhá formou individuální (trvá 30 minut), či skupinové (45 minut). Délka terapie je ovlivněna aktivitou a momentálním stavem dítěte. Někdy je vhodné terapeutickou jednotku zkrátit nebo naopak prodloužit. Každému dítěti se věnují individuálně, je vedena dokumentace a stanovuje se ergoterapeutický plán. V ergoterapeutické místnosti probíhají hry rozvíjející hrubou a jemnou motoriku, konverzační dovednosti, navázání a udržování očního kontaktu, relaxaci, uvolnění napětí, sebedůvěru, sebehodnocení, paměť, pozornost a vnímání (viz Příloha č. 2). Kromě ergoterapie poskytuje společnost Kaňka ještě muzikoterapii, canisterapii, arteterapii a logopedii.

Obrázek 14 – Ergoterapie ve stacionáři (vlastní zdroj)

5.2 Popis terapeutických metod

K používaným metodám patří práce s terapeutickou hmotou, míčkování, práce s terapeutickými fazolemi, práce s pískovničkou.

5.2.1 Práce s terapeutickou hmotou

Terapeutická hmota se využívá u klientů s postižením horních končetin (koordinace pohybů, koordinace oko – ruka, jemné motoriky), ale i u poruch kognitivních funkcí jako je paměť, komunikace, prostorové orientace. Terapeut může zvolit z pěti druhů hmot podle tvrdosti. Na počátku terapie používá terapeut hmotu měkkou a postupně může tuhost zvyšovat. Běžová barva je nejměkčí, následuje oranžová hmota, pak červená a nejtěžší hmota má zelenou barvu.

Na začátku terapie vyndá klient sám hmotu z krabičky. Přemísťuje hmotu z ruky do ruky. Pak vyválí tvar válečku s využitím podložky, střídá obě ruce. Váleček může točit do směru šneka. Nebo může z válečku utvořit kolečko, do kterého vsune prsty v úchopu „špetka“, rozevře kolečko. Základním tvarem je i koule, kterou klient jednoduše mačká, procvičuje svalovou sílu, koordinaci pohybu, uvolňuje stisk. S oporou o stůl nebo mezi oběma rukama válí kouli. Vytvořenou kouli v dlani zkusí rozmáčknout. Pokud se nedaří, opře se dlaní o podložku. Vytvořenou kouli také „štípáme“, to je povytahování kousků hmoty, tvar připomíná ježka. Z hmoty klient vyválí více malých kuliček. Do nich lze cvrknat, procvičujeme jemnou

motoriku a koordinaci pohybu. Rozházené kuličky po stole klient sbírá nalepováním pomocí větší části hmoty. Po skončení terapie klient sám vrací hmotu do krabičky.

U Veroniky jsme nahradili tuto hmotu plastelínou, měla podobné vlastnosti. Modelínu nebo těsto nebylo možné použít z hygienického hlediska. S modelínou nelze pracovat delší dobu a opakovaně, nemá antibakteriální vlastnosti. Před každým cvičením je potřeba upravit cvičební místo – správný sed, správné držení těla. U otvírání krabičky, vyjmutí hmoty, zavření krabičky – dochází k manipulaci s předmětem, koordinaci pohybu, rozvoji jemné motoriky.

Obrázek 15 – Práce s terapeutickou hmotou (vlastní zdroj)

5.2.2 Míčkování

Při této terapii využíváme molitanový míček, kterým masírujeme určitý úsek kůže. Reflexivní cestou dochází ke snížení napětí příčně pruhovaných, hladkých svalů. Původně byly touto metodou léčeny děti s astmatem. Metoda je velmi příjemná a účinná, je vhodná pro děti i dospělé. U dětí je míčkování oblíbené, berou ho jako hru. Terapeut mačká míček v levé a v pravé ruce klienta, hněte míček mezi dlaněmi nahoru, dolů, krouživý pohyb po paži nahoru a dolů. Po každém cvičení zařadíme krátkou relaxaci. Terapeut může tuto metodu naučit rodiče, kteří pak cvičí doma se svým dítětem každý den několik minut.

Veronice se tato metoda zalíbila a asistentka s ní prováděla jednoduchá cvičení každý den. Kromě míčků využívaly i jiná cvičení – kroužení zápěstí (mlýnek), solení, drobení (špetkový úchop), doteky prstů o lavici (psaní na stroji), doteky stejných rukou (hvězda), spojíme ruce (pluje loďka). Tyto aktivity mi doporučila paní ergoterapeutka.

Obrázek 16 – Míčkování (vlastní zdroj)

5.2.3 Práce s terapeutickými fazolemi

Tato metoda spočívá v ponoření rukou do terapeutických fazolí a hledání určitých předmětů. Terapeut schová předmět, dítě vyhledává. Osahává si oblé tvary fazolí, to působí kladně na jemnou motoriku rukou. Děti většinou berou fazole do rukou, přesypávají je, nechávají fazole propadávat přes prsty, hrnou je, prohlubují do nich jamky, uhlazují povrch. Pociťují příjemné hmatové vjemy v dlaních.

Bohužel jsme nemohli zakoupit tyto fazole, ale nebyl problém sehnat obyčejné fazole. Veronika je využívala i jako didaktickou pomůcku v hodinách matematiky. Tato cvičení se jí velmi líbila a dožadovala se jich už při příchodu do třídy. Byla zvědavá, co najde ve fazolích za „poklady“. Nejdříve tam předměty schovávala paní asistentka, pak je schovávali i spolužáci.

Obrázek 17 – Práce s terapeutickými fazolemi (vlastní zdroj)

5.2.4 Práce s pískovničkou

Při této metodě dochází ke koordinaci jemné motoriky se smyslovými funkcemi. Tato terapeutická metoda mě zaujala. Jedná se vlastně o nádobu naplněnou jemným pískem. Děti zabořují ruce do písku. Potom nabírají do hrsti písek a nechají ho protékat mezi prsty. Obtiskují do něj ruce, dlaně, upravují povrch. Děti prožívají uvolnění a příjemné smyslové dráždění. Děti mohou volně kreslit v písku. Potřebují k tomu prsty, štětec, hrabičky, dřevěné válečky. Písek dovoluje opravování činností, dítě se cítí úspěšnější, více si důvěřuje. Při hrách s pískovničkou si děti zdokonalují a cvičí všechny funkce, které budou potřebovat při psaní a kreslení. Patří sem psychomotorické dovednosti (koordinace zraku a ruky, obou rukou vzájemně, jemné motoriky), úchopy různých předmětů (doplňků k pískovničce), které zjemňují pohyby prstů s náčiním. K doplňkům patří hrabičky a dřevěné válečky, jejichž pohybem tvoří dítě na pískovišti různé tvary. Samozřejmě dítě kreslí v písku oběma rukama. Vhodné je i rytmické kreslení obrázků. Například básnička Můj kulatý míč odskákal mi pryč. Dítě kreslí kolečko a pak poloobloučky. Nebo – Vlnky, vlnky, malé, větší, kačenkám i rybám svědčí – dítě kreslí vlnky do písku.

Musím říci, že tato pomůcka mě nadchla. Ale kvůli nedostatku financí jsme nemohli pískovničku zakoupit. A tak jsme zvolili levnější variantu – hrubou mouku. Má stejné vlastnosti jako písek, takže se dala vhodně použít pro dané hry. Veronika si tuto metodu rychle oblíbila a využívala ji společně s paní asistentkou především při psaní písmen. Myslím, že díky této pomůcce došlo k výraznému zlepšení grafomotoriky.

Obrázek 18 – Práce s pískovničkou (vlastní zdroj)

Závěr

Cílem diplomové práce bylo ověření metod rozvíjení jemné motoriky v hodinách pracovní výchovy na prvním stupni základní školy. Dílčím úkolem bylo zjistit možnosti využití terapeutických metod pro rozvoj jemné motoriky u žáků s lehkým mentálním postižením, a to s ohledem na jejich integraci do běžné třídy.

První kapitola je vstupem do problematiky jemné motoriky žáka. Vysvětluje zákonitosti vývoje motoriky, objasňuje termíny úzce související s jemnou motorikou, podává ucelený přehled činností rozvíjejících jemnou motoriku.

V druhé kapitole jsem se zaměřila na definici základního vzdělávání, zvláště na školní vzdělávací program a jeho strukturu, z toho vyplývající vzdělávací oblast Člověk a svět práce.

V třetí kapitole je blíže specifikován předmět pracovní výchova na prvním stupni základní školy. Uvádím zde různé využití materiálů, nástrojů a pracovních technik v tomto předmětu. Důležitá je také vhodná příprava hodiny na pracovní výchovu.

Úkolem čtvrté kapitoly je podat ucelený přehled metod rozvíjejících jemnou motoriku žáků využívaných ve školní družině a soubor námětů a činností realizovaných v hodinách pracovní výchovy v 3. a 5. ročníku ZŠ. Zajímavé a netradiční náměty motivovaly žáky k většímu soustředění a lepší pečlivosti při práci. Je vhodné poskytnout žákům v hodině větší prostor pro samostatnost a tvořivost, ale také pro sebehodnocení. Myslím si, že určitá neobratnost dětí je ve velké míře dána především jejich životním stylem. Příliš času tráví doma u počítače a televize.

Celou práci uzavírá kapitola, která se zabývá prokázáním pozitivního vlivu stimulace jemné motoriky u žákyně s lehkým mentálním postižením, která je integrována v běžné třídě ZŠ. K této stimulaci bylo použito terapeutických metod a činností, které jsou používány ve stacionářích. Výsledky šetření potvrdily, že u žákyně došlo k výraznému zlepšení koordinace jemné a hrubé motoriky. Terapeutické metody jsem ve spolupráci s asistentkou pedagoga přizpůsobila schopnostem a dovednostem žákyně. Limitující byl pro mě nedostatek finančních prostředků. Nemohla jsem požádat o zakoupení některých pomůcek, škola bohužel nemá finance ani na zakoupení nových učebnic. V současné době vidím v učiteli kreativní osobu, která z toho mála, co má

k dispozici, dokáže vytvořit kvalitní pomůcky a potřeby pro žáky. Jako pozitivní trend hodnotím i integraci žáků s handicapem do běžných tříd. Tito žáci jsou motivováni svými vrstevníky k výkonům přiměřeným jejich postižení. Ostatní žáci se učí toleranci a pomoci druhým.

Byla bych ráda, kdyby uvedené metody a činnosti pomohly ostatním pedagogům, kteří vyučují pracovní výchovu na prvním stupni základní školy. Na závěr bych ráda uvedla jedno motto, kterým se snažím řídit jako učitelka od začátku své pedagogické praxe a které mi předala jedna starší kolegyně: Učitel musí brát svoje povolání jako poslání. Děti tu nejsou pro nás, ale my tu jsme především pro děti.

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Bižuterie z přírodnin (vlastní zdroj)	52
Obrázek 2 – Ježci (vlastní zdroj)	53
Obrázek 3 – Podzimní skřítki (vlastní zdroj)	54
Obrázek 4 – Větrník (vlastní zdroj)	55
Obrázek 5 – Myšky a želvy (vlastní zdroj)	56
Obrázek 6 – Řetěz ze stébel slámy (vlastní zdroj)	57
Obrázek 7 – Chobotnice z vlny (vlastní zdroj)	58
Obrázek 8 – Kohoutek z kelímku (vlastní zdroj)	59
Obrázek 9 – Sova stojánek (vlastní zdroj)	60
Obrázek 10 – Pouzdro na brýle (vlastní zdroj)	61
Obrázek 11 – Dárková taška (vlastní zdroj)	62
Obrázek 12 – Pavouci (vlastní zdroj)	63
Obrázek 13 – Stacionář Kaňka Tábor (vlastní zdroj)	65
Obrázek 14 – Ergoterapie ve stacionáři (vlastní zdroj)	66
Obrázek 15 – Práce s terapeutickou hmotou (vlastní zdroj)	67
Obrázek 16 – Míčkování (vlastní zdroj)	68
Obrázek 17 – Práce s terapeutickými fazolemi (vlastní zdroj)	68
Obrázek 18 – Práce s pískovničkou (vlastní zdroj)	69

Seznam použité literatury

1. BARFFOVÁ, U., BURKHARDTOVÁ, I. *Velká kniha pro malé mistry*. Praha: Ikar Praha, 1995. ISBN 80-85944-10-3.
2. BARFFOVÁ, U., BURKHARDTOVÁ, I., MAIEROVÁ, J. *Velká kniha pro malé mistry 2*. Praha: Ikar Praha, 1996. ISBN 80-7202-658-5.
3. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.
4. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Rozvoj grafomotoriky*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-0977-1.
5. DOLEŽALOVÁ, J. *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. Praha: Portál 2010. ISBN 978-80-7367-693-3.
6. HONZÍKOVÁ, J., BAJTOŠ, J. *Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ*. Plzeň: ZČU, 2004. ISBN 80-7043-255-1.
7. HONZÍKOVÁ, J. *Pracovní činnosti na 1. stupni základní školy*. Plzeň: ZČU, 2000. ISBN 80-7082-634-7.
8. HONZÍKOVÁ, J. *Materiály pro pracovní činnosti na 1. stupni ZŠ*. Plzeň: ZČU, 2006. ISBN 80-7043-453-8.
9. HONZÍKOVÁ, J., MACH, P., NOVOTNÝ, J. a kol. *Alternativní přístupy k technické výchově*. Plzeň: ZČU, 2007. ISBN 978-80-7043-626-4.
10. HONZÍKOVÁ, J. *Netradičně v pracovní výchově*. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a jazyková škola, 2005. ISBN 80-7020-149-5.
11. HONZÍKOVÁ, J. *Nonverbální tvořivost v technické výchově*. Plzeň: ZČU, 2008. ISBN 978-80-7043-714-8.
12. KOCIÁNOVÁ, L. a kol. *Praktické činnosti pro 1. až 5. ročník základních škol*. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-441-4.
13. LIPNICKÁ, M. *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-244-7.
14. SZABOVÁ, M. *Preventivní a nápravná cvičení*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-504-0.

15. ŠIMÍČKOVÁ, H. *Aspekty prvopočátečního čtení, psaní a rozvoje logického myšlení ve světě bezprostředního okolí dítěte předškolního a raného školního věku*. Ostrava, 2008. ISBN 978-80-7368-570-6.
16. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha, VÚP, 2007.
17. *Školní vzdělávací program pro základní školu „Cesta poznání“*. Načeradec, 2008.
18. Centrum Kaňka. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.kanka.info/>

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá metodami rozvíjení jemné motoriky žáků na prvním stupni základní školy a zařazením uvedené problematiky do školního vzdělávacího programu v rámci vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části.

Teoretická část popisuje metody rozvíjení jemné motoriky, cíle a obsah vzdělávací oblasti Člověk a svět práce, pracovní materiály a techniky využívané v pracovní výchově a teoretickou přípravu hodiny pracovní výchovy.

V praktické části jsou uvedeny realizované přípravy hodin pracovní výchovy a soubor výrobků vytvořených z přírodního a odpadového materiálu v rámci hodin pracovní výchovy. V závěru praktické části jsou popsány metody rozvíjení jemné motoriky při terapeutických aktivitách a použití těchto metod při integraci žáků s lehkým mentálním postižením v běžné třídě základní školy.

Cílem diplomové práce je ověřit využití metod a činností rozvíjejících jemnou motoriku v hodinách pracovní výchovy na prvním stupni základní školy, a to i s ohledem na děti s handicapem, které jsou integrovány.

Summary

This diploma thesis is concerned with methods for the development of fine motor skills in primary school pupils and with the incorporation of this aspect in the school learning programme included in the framework education programme Humans and the World of Work. The thesis consists of a theoretical part and a practical part.

The theoretical part outlines several methods for the development of fine motor skills as well as the aims and contents of the education programme Humans and the World of Work. It provides a list of materials and techniques to be used in manual training classes and describes the theoretical background for the classes.

The practical part presents examples from practice: a realized preparation for manual training classes and a set of handicraft products made of natural and waste material as part of these classes. It also includes a description of methods for fine motor

skills development used in therapeutic activities and their utilization in the integration of pupils with mild mental disabilities within a regular primary school class.

The aim of the thesis is to verify the use of the methods and activities intended for the development of fine motor skills in manual training classes in primary school, including the integration of children with disabilities.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Pracovní postup v obrázcích – výroba dárkové tašky

Příloha č. 2: Prostory a didaktické pomůcky ve stacionáři Kaňka Tábor

Příloha č. 3: Praktické ukázky z výtvarné činnosti ve stacionáři Kaňka Tábor

Příloha č. 1: Pracovní postup – výroba dárkové tašky (vlastní zdroj)

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

h)

ch)

i)

j)

**Příloha č. 2: Prostory a didaktické pomůcky ve stacionáři Kaňka
Tábor (vlastní zdroj)**

Příloha č. 3: Praktické ukázky z výtvarné činnosti ve stacionáři Kaňka Tábor (vlastní zdroj)

